Ayet ve Hadisler Işığında

Mehmet Kızılkaya

Ayet ve Hadisler Işığında

MÜSLÜMANIN YOL HARİTASI

© 2023, Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizmetleri ve Tic. Ltd. Şti.
Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.
ISBN: 978-605-151-418-5
Sertifika No: 44968

Hayat Yayınları : 740
Maneviyat : 51
Kitabın Adı : Ayet ve Hadisler Işığında Müslümanın Yol Haritası
Kitabın Yazarı : Mehmet Kızılkaya
Editör : Zeynep Bayrak
İç ve Kapak Tasarım : Hayat Yayınları
Baskı Yeri & Tarihi : İstanbul, 2023
Baskı & Cilt : Alioğlu Matbaacılık
Orta Mahallesi Fatin Rüştü Sokak No: 13/A
Bayrampaşa / İSTANBUL
Tel: (0212) 612 95 59 Fax: (0212) 613 09 83
Sertifika No: 45121

Hayat Yayın Grubu

Molla Gürani Mahallesi, Oğuzhan Caddesi No: 15 Kat: 3
Fındıkzade - Fatih / İstanbul
Tel: 0212 613 11 00 Gsm: 0530 290 99 78 Faks: 0212 613 11 55
www.hayatyayinlari.com - e-posta: hayat@hayatyayinlari.com
/hayatyayinlari /hayatyayinlari

Ayet ve Hadisler Işığında

MÜSLÜMANIN YOL HARİTASI

- İnanç ve İbadetler
- Haramlar ve Helaller
- Evlilik ve Ahlak

Mehmet Kızılkaya
Emekli Müftü

Hayat

Mehmet KIZILKAYA

1948 yılında Kütahya ili Simav ilçesinin Karapınar köyünde doğdu. İlkokulu kendi köyünde okudu ve 1963 yılında hafızlığını tamamladı. Konya ve İstanbul'da özel hocalardan Arapça dersleri aldı. 1977 yılında dışarıdan İzmir İmam Hatip Okulunu ve 1981 yılında da İzmir Yüksek İslam Enstitüsünü bitirdi.

1971'de İzmir ili Menemen ilçesi Aliağa nahiyesinde müezzin olarak göreve başladı ve Menemen ilçesinde imam-hatip olarak görev yaptıktan sonra 1977-1979 yıllarında Çanakkale ili Bozcaada ilçesinde ve 1979-1982 yılları arasında Menemen'de vaizlik yaptı. 1982-1986 yılları arasında Belçika'da öğretmen din görevlisi olarak çalıştıktan sonra Türkiye'ye döndü. Döndükten sonra sırasıyla Isparta ili Keçiborlu ilçesi, İstanbul ili Ümraniye ilçesi, Tekirdağ ili Çorlu ilçesi ve İstanbul ili Beykoz ilçesinde müftülük yaptı.

1997'de Almanya'nın Stuttgart Başkonsolosluğuna din hizmetleri ataşesi olarak atandı. 2001'de Türkiye'ye dönerek İzmir ili Konak ve İstanbul ili Fatih ilçelerinde müftülük yapıp 2007 yılında Mardin İl Müftülüğü'ne atandı ve 2011 yılında emekli oldu.

Yazarın *"Çocuklar İçin Sorulu Cevaplı Temel Dinî Bilgiler", "İslamda Evlilik ve Aile Okulu"* ve *"İslamda Çocuk Terbiyesi"* isimli yayınlanmış eserleri ve çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri ile *"Kalkınmada Aile Yapısının Önemi"* ve *"Evlenme Yaşı"* ile ilgili tebliğleri bulunmaktadır.

Yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 15

BİRİNCİ BÖLÜM / İNANÇ

I. DİN VE DİNİN ÖNEMİ 18
A. Din Nedir? 18
B. Dinin Önemi 18
1- Ferdin Hayatındaki Önemi 18
2- Toplum Hayatındaki Önemi 19
C. Dinlerin Tasnifi 19
D . İslam Dini ve Mahiyeti 20
1- İslamda İbadet 21
2 - Yapılış Niyetine Göre İbadetin Derecesi 21
3- İbadette İhsan Derecesi 21
E. İslam Dininin Kaynakları 22
1- Kitap (Kur'an) 22
2- Sünnet 22
3- İcma 23
4- Kıyâs 23
F. Teklifî Hükümler (Ef'âl-i Mükellefin) 23
1- Farz 23
2- Vâcip 24
3- Sünnet 24
a. Sünnet-i Müekkede 24
b. Sünnet-i Gayri Müekkede 24
c. Sünnet-i Zevâid 25
4- Müstehab 25
6- Haram 25
7- Mekruh 25
8- Müfsit 26
G. Azîmet ve Ruhsat 26
II. İSLAMDA MEZHEPLER 26
A. İtikâdî Mezhepler 27
1- Selefiyye 27
2- Mâtürîdiyye 28
3- Eş'ariyye 28
B. Fıkıh Mezhepleri-Amelî Mezhepler 28
1- Hanefî Mezhebi 29
2- Mâlikî Mezhebi 29
3- Şâfiî Mezhebi 29
4- Hanbelî Mezhebi 29
III. İMAN 29
A. İcmâlî İman 30
B. Tafsîlî İman 30
C. Tasdik ve İnkâr Bakımından İnsanlar 31
1- Mümin 31
2- Kâfir 31
3- Münâfık 31
IV. İMAN ESASLARI 31
A. Allah'a İman 32
1- Allah'ın İsimleri 32
a. Allah İsmi 32
b. İsm-i Âzam 32
c. Esmâ-i Hüsnâ 32
2- Allah'ın Sıfatları 32
a. Zâtî Sıfatlar 33
b. Subûtî Sıfatlar 33
B. Meleklere İman 35
1- Büyük Melekler ve Görevleri 35
2- Kirâmen Kâtibîn Melekleri(Yazıcı Melekler) .. 36
3- Cin ve Şeytan 36
C. Kitaplara İman 37
İlâhî Kitaplar 37
1- Tevrat 37
2. Zebûr 38
3. İncil 38
4- Kur'an-ı Kerim 39
a) Kur'an-ı Kerim'in Nazil Oluşu 39
b) Kur'an-ı Kerim'in Yazılışı ve Mushaf Hâline Getirilişi 39
c) Kur'an Nüshalarının Çoğaltılması 40
D. Peygamberlere İman 40
1- Peygamberlerin Vasıfları 40
2- Peygamberlerin Görevleri 41
3- Peygamberlerin Sayısı 41
4- Peygamberlere Verilen Vahiy 41
5 - Mucize 42
E. Ahiret Gününe İman 42
1- Kabir (Berzah) Hayatı 42
2- Sûr ve Sûr'a Üfürüş 43
3- Kıyametin Kopması 43
4- Ba's (Yeniden Diriliş) 43
F. Ahiret Hâlleri 44
1- Haşir 44
2- Amel Defterlerinin Dağıtılması 44
3- Hesap ve Sual 44
4- Mîzan (Terazi) 44
5- Cennet 44
6- Cehennem 45

7- Ahirete İmanın Faydaları 45
G. Kazâ ve Kadere İman 45

İKİNCİ BÖLÜM / TEMİZLİK

I. TEMİZLİK VE ÖNEMİ 48
A. Temizlik-İbadet İlişkisi 48
B. Necaset 48
1- Hakikî Necaset 48
a. Necaset-i Galîza 49
b. Necaset-i Hafîfe 49
2- Hükmî Necaset 49
C. İstinca ve İstibra 49
II. ABDEST 50
A. Abdestin Farzları 51
1- Yüzü Yıkamak 51
2- Elleri ve Kolları Dirseklerle Birlikte Yıkamak .. 52
3- Başı Meshetmek 52
4- Ayakları Yıkamak 52
B. Abdestin Sünnetleri 52
C. Abdestin Âdâbı 54
D. Abdest Duaları 54
E. Abdestin Mekruhları 55
F. Abdesti Bozan Durumlar 55
G. Abdestin Alınış Şekli 56
H. Özürlülerin Abdesti 57
I. Mestler Üzerine Meshetmek 57
1- Meshedilmesi Farz Olan Miktar 58
2- Meshin Yapılışı 58
3- Meshin Şartları 58
4- Mestler Üzerine Meshetmenin Süresi 58
5- Meshi Bozan Şeyler 59
İ. Sargı Üzerine Meshetmek 59
III. GUSÜL /BOY ABDESTİ 59
A . Guslü Gerektiren Durumlar 60
B. Guslün Farzları 60
C. Guslün Sünnetleri 61
D. Gusül Yapılması Sünnet Olan Yerler 61
E. Cünüp İken Yapılamayacak İbadetler 61
IV. TEYEMMÜM 62
A . Teyemmümün Sebepleri 62
B. Teyemmümün Farzları 63
C. Teyemmümün Yapılışı 63
D. Teyemmümü Bozan Şeyler 63
V. KADINLARA MAHSUS HÂLLER 64
A. Hayız (Âdet Görme) 64
1- İslamda Âdet Günü Uygulamasının Başlangıcı ... 64
2- Kadının Âdet Görmeye Başlama ve Âdetten Kesilme Yaşı 65
3- Hayız (Âdet Görme) Müddeti 65
B. Nifas (Lohusalık) 66
1- Nifasın (Lohusalığın) En Az Süresi 66
2- Nifasın En Uzun Süresi 66
C. Hayız ve Nifasın Hükümleri 67
D. İstihâze (Özür Kanı) 68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM / NAMAZ

I . NAMAZIN FARZ OLUŞU 70
II. NAMAZLARIN REKÂTLARI 70
III. NAMAZIN FARZLARI 71
A. Namazın Şartları 71
1- Hadesten Tahâret 71
2- Necasetten Tahâret 72
3- Setr-i Avret (Avret Yerinin Örtülmesi) 72
4- İstikbâl-i Kıble (Kıbleye Dönmek) 74
5- Vakit 75
Beş Vakit Namazın Vakitleri 77
Sabah Namazının Vakti 77
a. Vaktin Oluşmadığı Yerlerde Namazlar Nasıl Kılınır? 79
b. İki Vakit Namazı Bir Vakitte Birleştirerek Kılmak 80
c. Misafirlik ve Yolculukta Namazları Birleştirerek Kılmak 80
d. Hazarda (Mukîm iken) Namazları Birleştirerek Kılmak 81
e. Cem-i Takdîm ve Cem-i Tehîr ile Namazların Kılınışı 81
f. Namaz Kılmanın Mekruh Olduğu Vakitler 82
Üç vakitte farz namazları kılma yasağı devam ediyor mu? 82
6- Niyet 83
B. Namazın Rükünleri 84
1- İftitah Tekbiri 84
2- Kıyâm 85
3- Kıraat 85
a) İmama Uyan Kişinin Dinlemesi veya Sükûtu .. 86
b) Arapça'dan Başka Dilde İbadet 86
c) Gizli ve Açık Okumanın Ölçüsü 86
d) Zelletü'l-kârî/Okuyucunun Hatası 87
4- Rükû 88
5-Secde 89
6- Kâde-i Ahîre 90
Namazlarda Tâdîl-i Erkân 90

IV. NAMAZIN VACİPLERİ 91
V. NAMAZIN SÜNNETLERİ 92
VI. NAMAZIN ADABI 94
VII. NAMAZIN MEKRUHLARI 95
VIII. NAMAZI BOZAN ŞEYLER 96
IX. EZAN VE KAMET 96
Ezanın Sünnetleri 98
1- Kâmetin Sözleri 99
Kâmette Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 100
X. CEMAATLE NAMAZ KILMAK 100
A. Cemaatle Namaz Kılmanın Fazîleti 100
B. Cemaate Devam Etmemeyi Mübah Kılan Özürler 101
C. Kadınların Câmiye Gitmeleri 101
D. Saf Düzeni 102
1- Muhazâtü'n-nisâ (Namazda Kadının Erkeğin Hizasında Olması) 102
2- Birinci Safta Durmanın Fazileti 103
3- İmamın Safları Düzeltmesi 103
E. İmama Uyanın Hâlleri 104
XI. İMAMLIK VE İMAMA UYMA 104
A. İmamlığın Şartları 104
B. İmamlığa Ehil Olma Sıralaması 105
C. İmamlık Yapması Mekruh Olan Kimseler 106
D. İmama Uyanlarda Aranan Şartlar 106
E. Cemaatin İmama Uyması Gerekli Olmayan Yerler 107
F. Cemaatin İmama Uyması Gereken Yerler 107
G. Namazların Cemaatle Kılınma Şekli 108
H. Namazdan Sonra Okunacak Tesbihler 109
XII. MESCİDLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER 111
XIII. BEŞ VAKİT NAMAZIN KILINMA ŞEKLİ 112
1- Sabah Namazı 112
Sabah Namazının Farzının Kılınışı 114
Birinci Rekât 114
İkinci Rekât 114
2- Öğle Namazı 114
Öğle Namazının İlk Sünnetinin Kılınışı 114
Birinci Rekât 114
İkinci Rekât 115
Üçüncü Rekât 115
Dördüncü Rekât 115
Öğle Namazının Farzının Kılınışı 116
Birinci Rekât 116
İkinci Rekât 116
Üçüncü Rekât 116
Dördüncü Rekât 116
Öğle Namazının Son Sünneti 117
Birinci Rekât 117
İkinci Rekât 117
3- İkindi Namazının Kılınışı 117
İkindi Namazının Sünnetinin Kılınışı 117
Birinci Rekât 117
İkinci Rekât 118
Üçüncü Rekât 118
Dördüncü Rekât 118
Öğle Namazının İlk Sünneti ile İkindi ve Yatsı Namazlarının Sünnetleri Arasındaki Fark 119
İkindi Namazının Farzının Kılınışı 119
Birinci Rekât 119
İkinci Rekât 119
Üçüncü Rekât 119
Dördüncü Rekât 119
4- Akşam Namazının Kılınışı 120
Akşam Namazının Farzının Kılınışı 120
Birinci Rekât 120
İkinci Rekât 120
Üçüncü Rekât 120
Akşam Namazının Sünnetinin Kılınışı 121
Birinci Rekât 121
İkinci Rekât 121
5- Yatsı Namazının Kılınışı 121
Yatsı Namazının İlk Sünnetinin Kılınışı 121
Birinci Rekât 121
İkinci Rekât 122
Üçüncü Rekât 122
Dördüncü Rekât 122
Yatsı Namazının Farzının Kılınışı 122
Birinci Rekât 122
İkinci Rekât 123
Üçüncü Rekât 123
Dördüncü Rekât 123
Yatsı Namazının Son Sünnetinin Kılınışı 123
XIV. VİTİR NAMAZI VE KILINIŞI 124
1- Vitir Namazı Ne Zaman Kılınır? 124
2- Vitir Namazı Kaç Rekâttır? 124
3- Vitir Namazında Kıraat ve Üçüncü Rekâtında Kunut Yapmak 124
4- Vitir Namazının Kılınışı 125
İkinci Rekât 125
Üçüncü Rekât 125
XV. CUMA NAMAZI 125

A. Cuma Namazının Farziyyeti 126
B. Cuma Namazının Farz Olmasının Şartları..... 126
C. Cuma Namazının Sıhhatının Şartları 127
a) Hutbe'nin Rukünleri 128
b) Hutbenin Şartları..... 129
c) Hutbenin Sünnetleri 129
d) Hutbenin Mekruhları..... 129
D. Cumanın Sünnetleri 129
E. Cuma Günü Öğle Namazı 130
1- Evde Öğle Namazı 130
2- Cuma Namazı Farz Olmayanların Öğle Namazını Hemen Kılmaları 130
F. Cuma Namazının Rekâtları ve Kılınışı..... 130
G. Cuma Namazının Kılınışı 130
Bir Şehirde Birden Fazla Yerde Cuma Namazı Kılmak 130
XVI. BAYRAM VE BAYRAM NAMAZLARI.... 131
A. Bayram Günü Yapılması Mendûb Olan Şeyler.. 132
B. Bayram Namazının Kılınışı 132
C. Bayram Namazından Sonra Hutbe Okunması 133
Bayram Hutbesinin Namazdan Önce Okuma Girişimi 133
D. Teşrîk Tekbirleri..... 134
XVII. NAFİLE NAMAZLAR 134
A. Namazlara Bağlı Olan (Revâtip) Sünnetler.... 134
1- Müekked Sünnetler 134
2- Gayr-i Müekked Sünnetler..... 135
B. Terâvîh Namazı..... 135
Terâvîh Namazının Kılınışı 136
C. Diğer Nâfile (Reğâib) Namazlar..... 137
1- Teheccüd Namazı..... 137
2- Kuşluk Namazı 137
3- Tehıyyetü'l-Mescid Namazı..... 137
4- Hâcet Namazı..... 138
5- İstihâre Namazı 138
6- Tesbih Namazı 138
7- Yağmur Duası Namazı 139
D. Mübârek Gün ve Gecelerde İbadet 139
1- Aşûre Günü 139
2- Kandil Geceleri 140
XVIII. HASTALARIN NAMAZLARI..... 141
XIX. MİSAFİR NAMAZI 142
A. Misafirlik 142
B. Seferîliğin Başladığı Yer 143
C. Seferîlikte Müminlere Verilen Kolaylıklar 143
1. Dört Rekâtlı Namazların İki Rekât Kılınması.. 143
2. Yolculukta İki Namazı Birleştirerek Kılma.... 143
3. Ramazan Orucunu Sonraya Bırakma 143
4. Mestler Üzerine Üç Gün Meshetme..... 144
5. Yolculukta Sünnetlerin Durumu..... 144
6. Yolculukla İlgili Bazı Meseleler..... 144
D. Misafirin Mukîme, Mukîmin Misafire Uyması .. 144
E. Yolculukta Kılınamayan Namazların Kazası .. 145
F. Misafirliğin Sona Ermesi..... 145
XX. NAMAZLARIN KAZASI 145
A. Kaza Namazlarının, Kazâ Edilme Şekli 146
B. Namazı Düşüren Mazeretler 147
XXI. SECDELER 147
A. Sehiv (Yanılma) Secdesi..... 147
1- Sehiv Secdesini Gerektiren Durumlar 147
2- Sehiv Secdesinin Yapılışı..... 148
B. Tilâvet Secdesi 149
1- Tilâvet Secdesinin Yapılışı..... 149
2- Secde Ayetlerinin Bulunduğu Sureler..... 150
C. Şükür Secdesi..... 150
XXII. CENAZE NAMAZI 150
A. Ölüm Sırasında Yapılacak İşler 150
B. Öldükten Sonra Yapılması Gereken İşler..... 151
C. Cenaze Namazı 153
1- Cenaze Namazının Farzları..... 153
2- Cenaze Namazının Sünnetleri..... 153
3- Namazın Kılınışı 153
Cenaze Namazında Okunması Uygun Olan Dua... 154
4- Cenazeyle İlgili Bazı Meseleler 155
5- Cenazenin Taşınması ve Defni..... 156
6- Cenaze Defnedildikten Sonra Yapılacak İşler ... 158
a. Kur'an Okumak 158
b.Telkîn Vermek..... 158
c. Ölü Sahibine Taziyeye Gidilmesi..... 159
D. Şehit ve Şehitliğin Hükümleri 160

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM/ ORUÇ

I. ORUÇ VE ORUCUN FARZ OLUŞU..... 164
II. ORUCUN FAYDALARI..... 164
III. ORUCUN ÇEŞİTLERİ..... 165
A. Farz Oruçlar..... 165
B. Vacip Oruçlar 165
C. Nâfile Oruçlar 166
IV. RAMAZAN AYININ FAZİLETİ..... 166
V. ORUCUN FARZ OLMASININ SEBEBİ 167
VI. ORUCUN BAŞLAMA VE BİTİŞ VAKTİ..... 168
VII. KUTUPLARDA ORUÇ 169

VIII. ORUÇ TUTMANIN MEKRUH OLDUĞU GÜNLER 170
IX. ORUÇ KİMLERE FARZDIR? 170
X. ORUCA NE ZAMAN VE NASIL NİYET EDİLİR? 171
XI. ORUÇ TUTMAMAYI MÜBAH KILAN MAZERETLER 172
XII. ORUCUN MÜSTEHAPLARI 174
XIII. ORUCUN MEKRUHLARI 175
XIV. ORUCU BOZAN VE BOZMAYAN ŞEYLER . 175
A. Orucu Bozup Yalnız Kazayı Gerektiren Durumlar 175
B. Orucu Bozup Hem Kazayı Hem Kefareti Gerektiren Durumlar 175
C. Orucu Bozmayan Durumlar 176
D. Hasta Muayene ve Tedavisinde Kullanılan İlaçlar 177
XV. ORUCUN KAZASI, KEFARETİ VE FİDYESİ.. 177
A. Ramazan Orucunun Kazası 177
B. Kefaret Orucu 178
C. Oruç Fidyesi 178
XVI. İTİKÂF 179
1- İtikâfın Sahih Olması İçin Gerekli Olan Şartlar.. 179
2- İtikâfın Âdâbı 180
3- İtikâfı Bozan Şeyler 180

BEŞİNCİ BÖLÜM / ZEKÂT

I. ZEKÂTIN FAYDALARI 182
A. Veren Açısından Zekâtın Faydaları 182
B. Alan Açısından Zekâtın Faydaları 182
C. Toplum Açısından Zekâtın Faydaları 183
II. ZEKÂTIN FARZ OLUŞU 183
V. ZEKÂTIN FARZ OLMASININ ŞARTLARI ... 184
A . Mal Sahibinde Bulunması Gereken Şartlar ... 184
B. Malda Bulunması Gereken Şartlar 184
IV. ZEKÂTIN GEÇERLİLİK ŞARTLARI 185
A. Niyet 185
2- Temlîk 186
V. ZEKÂTA TÂBÎ MALLAR 186
A. Altın, Gümüş ve Bilumum Paraların Zekâtı ... 186
1- Altın ve Gümüş 186
2- Paralar 187
3- Ticaret Malları 188
4- Bina, Arsa, Sanayi Tesisleri ve Nakil Araçları . 188
5- Şirketler 189
6- Mudârebe: Emek-Sermaye Ortaklığı 190
7- Hisse Senetleri 190
8- Maaşlar, Ücret ve Serbest Meslek Sahiplerinin Kazançları 190
9- Madenler 191
10- Defineler 192
11- Tarım Ürünleri ve Meyvelerin Zekâtı 192
a. Tarım Ürünleri ve Meyvelerde Nisap 192
b. Zekâta Tabi Olan Tarım Ürünleri 192
12- Balın Zekâtı 193
13- Deniz Ürünleri 193
14- Müşterek Mallar 193
15- Alacaklar 193
16- Hayvanların Zekâtı 194
a. Develerin Zekâtı 194
b. Sığır ve Mandaların Zekâtı 194
c. Koyun ve Keçilerin Zekâtı 194
d. At, Katır ve Eşeklerin Zekâtı 195
VI. ZEKÂTIN VERİLECEĞİ YERLER 195
VII. ZEKÂT VERİLMESİ CAİZ OLMAYAN KİMSELER 198
VIII. ZEKÂT - VERGİ İLİŞKİSİ 199
IX. ZEKÂT VERMENİN ÂDÂBI 199
X. FITIR SADAKASI 200

ALTINCI BÖLÜM / HAC VE UMRE

I . HAC İBADETİ 204
II. HACCIN ÖNEMİ 204
III. HACCIN ŞARTLARI 205
A. Haccın Farz Olmasının Şartları 205
B. Edasının Şartları 205
IV. HACCIN FARZLARI 207
A. İhram 207
1- İhramın Farzları 207
a. Niyet Etmek 207
b. Telbiye Getirmek 207
2- İhramın Vâcipleri 208
a. Mîkat sınırlarını ihramlı geçmek 208
1. Harem Bölgesi 208
2. Hıll Bölgesi 208
3. Âfâk Bölgesi 208
Mîkat (İhrama Girme Yerleri) 208
b) İhram Yasaklarına Uymak 209
3- İhramın Sünnetleri 209
4- İhramlıya Yasak Olan Şeyler 210
b. Giyim ve Giyim Eşyası ile İlgili Yasaklar 210
c. Cinsel Konularla İlgili Yasaklar 211
d. Harem Bölgesiyle İlgili Yasaklar 211
e. Günah İşlemek ve Başkaları ile Tartışmak

Konusundaki Yasaklar 211
5. İhramlıya Yasak Olmayan Şeyler 211
B. Arafat Vakfesi 211
1- Arafat Vakfesinin Şartları 211
2- Arafat Vakfesinin Vâcibi 212
3- Arafat Vakfesinin Sünnetleri 212
4- Hacda Seferîlik 213
C. Ziyaret Tavafı 213
2- Tavafın Vâcipleri 213
3- Tavafın Sünnetleri 215
V. HACCIN VÂCİPLERİ 216
A. Sa'y 216
1- Sa'yin Geçerlilik Şartları 216
2- Sa'yin Vâcipleri 217
3- Sa'yin Sünnetleri 217
4- Sa'yin Yapılışı 217
B. Müzdelife Vakfesi 218
1- Müzdelife Vakfesinin Rüknü 218
2- Müzdelife Vakfesinin Geçerlilik Şartları 218
3- Müzdelife Vakfesinin Vâcibi 218
4- Müzdelife Vakfesinin Sünnetleri 218
C. Mina'da Şeytan Taşlama 219
1- Şeytan Taşlamanın Geçerli OlmasınınŞartları ... 219
2- Şeytan Taşlamanın Zamanı 219
3- Atılacak Taş Sayısı 221
4- Şeytan Taşlamanın Sünnetleri 221
5- Şeytan Taşlamanın Mekruhları 221
6- Şeytan Taşlamanın Yapılışı 221
7- Şeytan Taşlamada Vekâlet 222
D. Hedy Kurbanı 222
1- Hedy Kurbanının Çeşitleri 222
2- Hedy (Şükür) Kurbanının Kesme Yeri ve Zamanı 223
3- Hacda Kesilen Kurbanların Etleri 223
4- Kurban Kesmek Yerine Oruç Tutmak 223
E. Saçları Tıraş Etmek veya Kısaltmak 224
1- Tıraş Olmanın Zamanı ve Yeri 224
2- Tıraş Edilecek veya Kısaltılacak Saçın Miktarı . 224
3- Taş Atma, Kurban Kesme ve Tıraş Olma Menâsiki Arasında Tertip 224
4- Tıraş Olma veya Saçları Kısaltmanın Hükmü . 224
a. Birinci Tahallül 225
b. İkinci Tahallül 225
VI. HACCIN SÜNNETLERİ 225
1- Kudûm Tavafı 225
2- Hac Hutbeleri 225
3- Arefe Gecesini Mina'da geçirmek 226
4- Bayram Gecesini Müzdelife'de Geçirmek 226
5- Bayram Günlerinde Mina'da Kalmak 226
VII. İHSAR (ENGELLENME) 226
1- İhsar Sebebiyle İhramdan Çıkma 226
2- İhsar Sebebiyle Yapılamayan Menâsikin Kazası 227
VIII. FEVÂT 227
IX. BEDEL HACCI 227
A. İbadetlerde Bedel (Vekâlet) 227
B. Bedel Yolu ile Hac Yapmanın Şartları 228
X. HACCIN VACİPLERİNDEN BİRİNİ TERK ETMENİN CEZASI 229
1- Mîkat Mahalli ile İlgili Cezalar 229
2- Tavafla İlgili Cezalar 229
3- Sa'y ile İlgili Cezalar 230
4- Arafat Vakfesiyle İlgili Cezalar 230
5- Müzdelife Vakfesiyle İlgili Cezalar 231
6- Şeytan Taşlama ile İlgili Cezalar 231
7- Saçları Tıraş Etmek veya Kısaltmak ile İlgili Cezalar 231
8- Şeytan Taşlama, Kurban Kesme ve Tıraş Olma Arasındaki Tertibe Uymama ile İlgili Cezalar 231
XI. İHRAM YASAKLARI VE CEZALARI 231
1- Giyim Yasakları ile İlgili Cezalar 232
2- Koku Sürmekle İlgili Yasaklar ve Cezalar 232
3- Saçları Tıraş Etme, Vücuttaki Tüyleri Giderme ve Tırnakları Kesme Yasağı ve Cezalar ... 233
4- Cinsel İlişki ile İlgili Yasaklar ve Cezalar 233
5- Harem Bölgesi Bitkileri ile İlgili Yasaklar ve Cezaları 233
6- İhramlı Kimsenin Evlenmesi 234
7- Bilgisizlik, Unutma ve Zorlanmanın Cezalara Etkisi 234
8- Cezaların Ödenme Zamanı ve Yeri 234
9- İhramlıya Mübah Olan Şeyler 234
XII. HACCIN YAPILIŞI 235
A. Temettu Haccının Yapılışı 235
1- İhrama Girme 235
2- Tavaf 236
3- Sa'y 236
4- Hac İçin İhrama Girme 237
5- Arafat Vakfesi 237
6- Müzdelife Vakfesi 237
7- Cemre-i Akabe'ye Taş Atmak 238
8- Şükür Kurbanı 238
9- Tıraş Olmak 238
10- Şeytan Taşlama, Kurban ve Tıraşta Tertip ... 238

11- Ziyaret Tavafı 238
12- Haccın Sa'yi 239
13- Bayramın İkinci ve Üçüncü Günleri Cemrelere Taş Atmak 239
14- Veda Tavafı 239
B. Kıran Haccının Yapılışı 239
C. İfrad Haccının Yapılışı 239
D. İfrat, Temettu' ve Kıran Haccı Arasındaki Farklar 240
XIV. UMRE 240
1- Umrenin Zamanı 240
2- Umrenin Farzları 241
3- Umrenin Vâcipleri 241
4- Umrenin Sünnetleri 241
5- Umrenin Yapılışı 241
XV. MEKKE'DE ZİYARET EDİLECEK YERLER 243
1- Hira-Nur Dağı 243
2- Sevr Mağarası 243
XVI. MEDİNE VE MEDİNEDEKİ ZİYARET YERLERİ 243
A. Medine Haremi 243
B. Mescid-i Nebî 243
1- Mescid-i Nebî'nin Fazileti 244
2- Hz. Peygamberin Kabrini Ziyaret 245
C. Medine'de Ziyaret Edilecek Yerler 245
1- Kuba Mescidi 246
2- Cuma Mescidi 246
3- İki Kıbleli Mescid 246
4- Bakî Mezarlığı (Cennetü'l-Baki') 246
5- Uhud Şehitliği 246

YEDİNCİ BÖLÜM / KURBAN, ADAK VE YEMİN

I. KURBAN 250
Akîka Kurbanı 251
II. ADAK VE ÇEŞİTLERİ 252
A . Adağın Şartları 252
B. Adak Çeşitleri 252
1 - Şarta Bağlı Olan Adaklar 252
2 - Şarta Bağlı Olmayan Adaklar 253
III. YEMİN VE KEFARETİ 254
Yemin Kefareti 254

SEKİZİNCİ BÖLÜM / HARAMLAR VE HELALLER

I. HARAM VE HELAL KAVRAMLARI 258
1- Haram 258
2- Helal 258
II. YİYECEKLER 259
A. Hayvanlar 259
1- Karada Yaşayan Hayvanlar 259
2- Suda Yaşayan Hayvanlar 261
3- Hem Karada Hem Suda Yaşayan Hayvanlar 261
B. Hayvanların Kesimi 261
C. Avlanma 262
1- Avcı ve Avlanma Şekli ile İlgili Şartlar 262
2- Avlanacak Hayvanla İlgili Şartlar 262
3- Av Aleti ile İlgili Şartlar 262
III. İÇECEKLER 262
1- İçki İçmek 263
IV. BAĞIMLILIKLAR 264
A. Sigara Bağımlılığı 264
1- Sigaranın Zararları 265
a. Sağlığa Zararları 265
b. Ekonomik Zararları 265
2- İslamda Sigara İçmenin Hükmü 265
B. Uyuşturucu Maddeler 266
C. Gençlik ve Sosyal Medya 267
V . GİYİNME VE SÜSLENME 269
A . Giyinme 269
1- Örtünme 270
2- İpek Elbise Giyme 270
B. Süslenme 270
1- Saç Ekletme, Ekme, Boyama 271
a. Saç Ekletme 271
b. Saç Ektirme 271
c. Saç Boyama 271
2- Yüzden Tüy Alma, Estetik Ameliyat, Protez ve Dövme Yaptırmak 271
a. Yüzden Tüy Almak ve Kaşları İnceltmek 271
b. Estetik Ameliyat 272
c. Protez Yaptırmak 272
d. Dövme Yaptırmak 272
C. Saç, Sakal ve Bıyık 272
VI. TIP İLE İLGİLİ KONULAR 274
A . Organ Nakli ve Satışı 274
1- Organ Nakli 274
2- Organ Satışı 275
B. Suni Dölleme ve Tüp Bebek 275
VII. İNSAN ÖLDÜRMEK 276
1- Bir İnsanın Başkasını Öldürmesi 276
2- İntihar 276
3- Ötanazi 277
4- Terör 278
5- Canlı Bomba (İntihar Komandosu) Olmak 279
6- Açlık Grevi ve Ölüm Orucu 280
7- Deprem 281

8- Musibetlere Karşı Sabır ve Metanet.....288
VIII. CİNSEL HAYAT VE YASAKLAR.....289
A. Cinsel Hayat 289
B. Cinsel Hayatta Yasaklar.....289
1- Erkeğin Eşine Arkadan Yaklaşması 289
2- Hayız veya Nifaslı Kadınla Cinsel İlişki 290
3- Zina 290
4- Eş Cinsellik (Homoseksüellik) ve Lezbiyenlik .291
a. Anne Babaların Rol Model Olamaması 292
b. Hormon Bozukluğu.....292
c. Cinsel Taciz.....292
d. İsteyerek ve Bilerek Devam Ettirilen Eş Cinsellik..293
5- Hayvanlarla Cinsel İlişki 294
IX. AİLE PLANLAMASI.....294
1- Doğum Kontrolü 294
2- Çocuk Düşürme veya Kürtaj.....295
X. HAKSIZ KAZANÇ SAĞLAMAK.....295
1- Hırsızlık 295
2- Kamu Malını Zimmete Geçirmek ve Yararlanmak.....295
3- Rüşvet Almak-Vermek 296
4- Faiz.....297
5- Kumar Oynamak 298
XI. YALANCILIK 299
1- Yalan Konuşmak 299
2- Yalancı Şahitlik 299
3- Yalan Yere Yemin Etmek.....300
4- Namuslu ve İffetli Kimselere İftira Atmak.....300
XII.BÜYÜ, FALCILIK VE KEHANET.....301
1- Büyü 301
2- Falcılık 302
3- Kehanet 302
XIII. İKTİSADİ VE TİCARİ HAYAT 303
A. Çalışmak 303
1- Helal Kazanç Yolları 303
a. Ziraat(Tarım).....303
b. Bedenen Çalışmak 304
2- Haram Kazanç Yolları.....304
B. Alışveriş 304
1- Alışverişte Aldatma.....304
2- Yenilip İçilmesi Haram Olan Malın Satılması. .304
3- Alıcı Olmadığı Hâlde Pazarlık Kızıştırmak...305
4- Ölçü ve Tartıda Hile Yapmak 305
5- Şarap Fabrikasına Üzüm Satmak.....305
6- Pazarlığı Yapılan Mala Başkasının Talip Olması..306
7- Karaborsacılık.....306
8- Çalıntı Malın Satılması 306
9- (İcâre) Kira Sözleşmesi ve Mal Sahibiyle Kiracının Sorumlulukları 307
10- Hava Parası Almak.....307
11- Marka, Telif ve Patent Gibi Manevi Haklar.....307
12- Alışverişte Kapora Vermek 308
13- Mevcut Olmayan Malın Satışı 308
14- İstisnâ' Akdi / Sipariş Vermek.....309
15- Kâr Haddi.....310
16- Vadeli veya Taksitli Satış 310
17- Kredi Kartıyla Alışveriş.....310
18- Teminat Mektubu 311
19- Borsa, Tahvîl, Hazine Bonosu ve Hisse Senedi..311
20- Buluntu Mal 312
C. Sigorta.....313
D. Vasiyet 313
E. Hibe (Bağış).....314
F. Karz-ı Hasen/Allah Rızası İçin Ödünç Verme ..314
G. Emanet 315
H. Sanat, Eğlence, Musiki ve Spor.....315
1- Sanat.....315
2- Eğlence.....316
a. Musiki 316
b. Bayram Günleri.....317
c. Düğünlerde Eğlenme.....317
d. Spor.....318

DOKUZUNCU BÖLÜM / EVLİLİK VE AİLE

I . EVLİLİK 322
1- Evlenmenin Önemi 322
2- Evliliğe Hazırlık ve Eş Seçimi.....322
3- Nişanlanma.....323
4- Nişanı Bozma 324
5- Evlilikte Ehliyet (Evlenme Yaşı).....324
6- Evlilikte Velayet.....325
II. EVLENME ENGELLERİ.....326
1- Devamlı Evlenme Engelleri 326
a. Kan Hısımlığı 326
b. Evlilik (Sıhriyet) Hısımlığı 326
c. Süt Emmeden Dolayı Haram Olanlar.....326
2- Geçici Evlenme Engelleri 327
3- Evlenmenin Hükmü 327
III. NİKÂHTA GEREKLİ OLAN ŞARTLAR.....327
Örfî veya Resmî Nikâh.....327
IV. KARI-KOCANIN HAK VE SORUMLULUKLARI 328

A. Erkeğin Görev ve Sorumlulukları 328
1- Karısına Mehirini Vermek..... 328
2- Eşinin ve Ailenin Geçimini Sağlamak..... 328
3- Eşi ile İyi Geçinmek ve Ona Yumuşak Davranmak..... 329
4- Dinî ve Dünyevi Bilgileri Öğretmek 329
5- Sorunları Büyütmemek ve Dargın Durmamak . 329
6- İşlerini Eşiyle İstişare Etmek..... 329
7- Kusurları Affetmek 330
8- Şiddet Uygulamamak..... 330
B. Kadının Görev ve Sorumlulukları 331
1- Güler Yüzlü Olması 331
2- Çocuğunu Yetiştirmesi ve Koruması 331
3- Kadın, Kocasının Eksiklerini Gidermeli ve Onu Tamamlamalı 331
C. Ailede Mutluluğun Temel İlkeleri..... 331
1- Sevgi 331
2- Saygı 331
3- Sabır..... 332
4- Sadakat..... 332
5- Kanaat 332
6- Merhamet ve Şefkat..... 333
D. Geçimsizlik..... 333
V. BOŞANMA 333
A. Talâk'ın Çeşitleri 333
a. Ric'î Talâk 333
b. Bâin Talâk 334
1- Beynûnet-i Su'râ..... 334
2- Beynûnet-i Kübrâ 334
B. Kendini Bilmeyenin Boşaması 334
C. Anlaşarak Boşanma (Muhâlaa) 334
D. Mahkeme Kararıyla Boşanma 334
VII. İDDET 335
A. İddet ve Süresi 335
B. İddet Nafakası 335
VII. ÇOCUĞUN BAKIM VE TERBİYESİ 335
VIII. MİRAS 335
Mirastan Hak Sahibi Olanlar, Asabe ve Zevi'l-erhâm 336

ONUNCU BÖLÜM / AHLAK

I. AHLAK 338
1- İyi Ahlak..... 338
2- Kötü Ahlak 338
3- Ahlakın Değişmesi Mümkün müdür? 338
II. İSLAM AHLAKININ KAYNAKLARI..... 339
III. BAŞLICA AHLAKİ GÖREV VE SORUMLULUKLARIMIZ 339
A. Allah'a Karşı Görevlerimiz 339
B. Peygamberimiz (s.a.v)'e Karşı Görevlerimiz . 340
C. İnsanın Kendi Şahsına Karşı Görevleri 340
1- İnsanın Bedenine Karşı Görevleri 340
2- İnsanın Ruhsal Yapısı ile İlgili Görevleri 340
a. Hilim 341
b. Hikmet..... 341
c. İffet 342
d. Doğruluk ve Dürüstlük 342
e. Sabır 343
f. Hayâ..... 343
g. Tevazu 344
D. Aile Fertlerinin Birbirlerine Karşı Ahlaki Görevleri..... 344
1- Anne-Babanın Çocuklarına Karşı Görevleri.. 344
2- Çocukların Anne Babalarına Karşı Görevleri . 346
a. Anne ve Babaya İyilik Etmek 346
b. Yumuşak Sözler Söylemek..... 347
c. Şefkatli ve Merhametli Olmak 347
d. Anne ve Babaya Bakmak..... 347
E. Akrabaların Birbirine Karşı Görevleri 347
F. Komşunun, Komşuya Karşı Görevleri 349
G. Müslümanların Birbirlerine Karşı Görevleri .. 350
1- Birbirlerini Sevmek..... 350
2- Kin tutmamak ve İlişikiyi Kesmemek 350
3- Birbirlerine Yardımcı Olmak 350
4- Güvenilir Olmak 351
5- Affetmek ve Hoşgörülü Olmak..... 351
H. Çevremize Karşı Görevlerimiz..... 352
I. Vatandaşın Devlete Karşı Görevleri..... 353
1- Devlete İtaat Etmek ve Kanunlara Uymak 353
2- Vergi Vermek..... 354
3- Askerlik Yapmak..... 354
İ. Devletin Millete Karşı Görevleri 355
J. Toplumsal Görev ve Sorumluluklar..... 355
1- İnsan Haklarına Saygı..... 355
a. Yaşama Hakkı..... 356
b. Mülkiyet Hakkı..... 356
c. Din ve Vicdan Hürriyeti..... 356
d. Özel Hayatın Gizliliği..... 356
e. Konut Dokunulmazlığı..... 357
2- Kötülüklere Karşı Toplumsal Duyarlılık 357
Bibliyografya 359

ÖN SÖZ

Yüce Allah'a hamd-ü senâ, Rasûlü'ne salât ve selam eder; O'nun âline, ashâbına ve ümmetine rahmet dilerim.

İlmihâl, sözlükte "davranış bilgisi" anlamına gelir. Bir fıkıh terimi olarak; bir Müslümanın günlük yaşantısında gerekli olan, kul ile Allah ve insanlarla insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve her Müslümanın bilmesi gereken bilgiler bütününe denir.

Hz. Peygamberin (s.a.v) "İlim öğrenmek kadın-erkek her Müslümanın üzerine farzdır." (İbn Mâce, Sünnet, 17) hadisine göre bir Müslümanın olgun bir mümin olarak dinini yaşayabilecek seviyede bilgi sahibi olması farzdır. Akıllı ve ergenlik çağına gelen her Müslüman; iman, ibadet, ahlak ve İslamın emir ve yasaklarından sorumludur. Çünkü imanın şartlarını bilmeyen insan; neye ve nasıl inanacağını, ibadetin nasıl yapılacağını, namazın nasıl kılınacağını, orucun nasıl tutulacağını, zekâtın nasıl verileceğini ve haccın nasıl yapılacağını; ahlaki değerleri öğrenmeyen insan; nasıl ahlaklı olunacağını ve haramı helali öğrenmeyen insan da insanlara ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarının neler olduğunu bilemez.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) zamanında insanlar öğrenmek istedikleri dinî konuları; ya bizzat O'na başvurarak veya O'nun görevlendirdiği bilgili kişilerden öğreniyorlardı. Hz. Peygamberin vefatından sonra yani Râşid Halifeler, tâbiîn, ve tebeu't-tâbiîn zamanında, Hz. Peygamberin (s.a.v) bizzat kendisinden şifahî bilgi alma imkânı kalmayınca, Müslümanların karşılaştıkları problemler Kur'an ve sünnete başvurularak halledilmiştir. Çünkü Hz. Peygamber bir hadisinde "**Size kendilerine sarıldığınız sürece doğru yoldan sapmayacağınız iki şey bırakıyorum; Allah'ın kitabı ve Peygamberin sünneti.**" (Muvatta', Kader, 3) buyurmuştur. Müçtehit imamlar döneminde yine Kur'an ve sünnete bağlı kalınarak bir taraftan itikadî mezhepler oluşmuş; diğer taraftan icmâ ve kıyasa da başvurularak fıkhî mezhepler oluşmuş ve müminlerin karşılaştıkları problemlere müçtehit imamlar hem şifahî olarak hem de verdikleri fetvaları kitaplaştırarak cevap vermişlerdir.

Müslümanların mutlaka öğrenmesi gereken inanç, ibadetler, haramlar ve helaller, aile hayatı, ticari ve sosyal hayat yani ahlakla ilgili olan ve bir Müslümanın mutlaka bilmesi gereken dinî bilgilerdir. İlmihâl denince de bir Müslümanın ferdî ve sosyal hayatında bilmesi ve uygulaması gereken inanç, ibadet ve ahlakla ilgili bilgileri içinde toplayan kitaplar kastedilir. Bugün çoğumuzun evinde bulundurduğu çeşitli şekillerde hazırlanmış olan kitaplar ilmihâl kitaplarıdır ve müftülüklerimize sorulan soruların cevapları bu kitapların içinde bulunmaktadır. Bu nedenle aklına takılan soruların cevaplarını bulabilmesi için her Müslümanın evinde bir tane ilmihâl kitabı bulundurması gerekir.

Bu eserimizde İslam dininin inanç esasları, ibadetler, yemin ve kefaretler, haramlar ve helaller, günümüzde tartışılan bazı yeni konular, evlilik ve aile hayatı, İslam ahlakıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Eser hazırlanırken okuyanların daha kolay anlayabilmeleri için sade bir dil ile yazılmasına dikkat edilmiş ve dinî terimler sadeleştirilmiştir.

İslamda mezhepler, din değildir. Fıkhî yorumları farklı olan mezheplerin varlığı Müslümanlara kolaylıktır. Bir mezhebe mensup olan Müslüman, diğer mezhebe mensup olan Müslümanları düşman gibi veya ayrı bir dine mensup insanlar gibi görmemelidir. Üstelik kendi mensup olduğu mezhepte uygulanması mümkün olmayan bir konuyu, diğer mezhebe uyarak uygulaması mümkün olur. Bunda bir sakınca da yoktur. Aynı zamanda bir mezhepten olan imama diğer mezheplere mensup olan Müslümanların uyması ve onun yaptığı ibadeti aynı şekilde yapması da caizdir.

Bu ilmihâl, Hanefî mezhebine göre hazırlanmakla birlikte Şâfiî mezhebinin görüşlerine de yer verilmiştir. Çünkü müftü olarak görev yaptığım bazı yerlerde Hanefî veya Şâfiî din görevlilerinin diğer mezhebin fıkhî görüşlerini bilmedikleri için zor durumda kaldıklarını gördüm. Dolayısıyla hem din görevlilerinin hem de cemaatin her iki mezhebin görüşleri konusunda bilgi sahibi olmasını düşündüm. Bununla birlikte gerekli gördüğüm yerlerde diğer mezheplerin görüşlerine ve çağımız İslam bilginlerinin görüşlerine de yer verilmiştir.

İlmihâlde geçen bilgilerin kaynağına ulaşmayı arzu edenler için surelerin ve ayetlerin numaraları ile hadislerin ve diğer mezheplerin görüşleriyle ilgili verilen bilgilerin kaynakları metin içerisinde veya dipnotta, yazar adı ve kitabın cilt ve sayfa numarasıyla verilmiş; hadislerin birden çok kaynağı olmakla beraber daha fazla uzatmamak için çoğu zaman bir kaynakla yetinilmiştir. Ayrıca yazar ve kitap ile ilgili diğer bilgiler bibliyografyada verilmiştir.

Her Müslümanın öğrenmesi ve uygulaması gereken İslam dini esaslarının yer aldığı ve dinî bilgiler konusunda Müslüman kardeşlerimizin faydalanacağını umduğum bu eserimizin hayırlı olmasını diler, hatalarımızın bağışlanmasını Yüce Allah'tan niyaz ederim.

Beni teşvikleriyle eserin yazılmasına sebep olan Hayat Yayınevi sahibi Hayati Bayrak Bey'e özellikle teşekkür ederim.

"**Rabbimiz! Biz, 'Rabbinize iman edin!' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al. Rabbimiz! Peygamberlerin aracılığı ile bize va'dettiklerini ver. Kıyamet günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen, va'dinden dönmezsin."** (Âl-i İmrân, 3/193, 194)

Çalışmak bizden başarı Allah'tandır.

Mehmet KIZILKAYA

BİRİNCİ BÖLÜM

İNANÇ

I. DİN VE DİNİN ÖNEMİ

A. Din Nedir?

Din; inanmaya, bir yaratıcıya itaat ve ibadet etmeye, ahlaki davranışlara, değer yargılarına, davranış kurallarına, ibadet etme biçimlerine, fazilet ve iyiliklere, toplumsal düzenin sağlanmasına ve doğru yolda olmaya çağıran ilâhî bir kanundur.

Dinin kurucusu Allah Teâlâ'dır. Bütün hak dinler Allah'tan gelmiş ve Allah'tan geldikleri gibi korundukları sürece yürürlükte kalmışlardır. İlk insan olan Âdem (a.s), aynı zamanda ilk peygamberdir ve kendisine bildirilen din de tevhid dinidir. Allah'ın varlığı, birliği, zât ve sıfatları bakımından mükemmelliğiyle, nübüvvet ve ahiret inancı gibi temel inanç esasları bütün ilâhî dinlerde değişmez bir kanun olarak bulunmaktadır. Bu nedenle Hz. Âdem'den Hz. Muhammed (s.a.v)'e kadar bütün peygamberlerin getirdiği hak dinlerin ortak adı İslamdır. İnsanlar, Âdem (a.s)'den bugüne kadar gelen tevhîd (hanîf) dinini anlayabilecek fıtrat ve kâbiliyette yaratıldıkları için, Allah'ın gönderdiği hak dinleri uygulamakta güçlük çekmemişlerdir. İnsanlar ne zaman Allah tarafından gönderilen hak dini bozdularsa, Allah Teâlâ yeni bir peygamber ile onun yerine geçecek hak din göndermiş, böylelikle tarihin hiçbir devrinde insanlık peygambersiz ve dinsiz kalmamıştır.

B. Dinin Önemi

Âdem (a.s)'den bugüne ve bugünden de kıyamete kadar devam edecek olan din, insanı hem içten hem dıştan kuşatan, onun düşünce ve davranışlarında çok etkili olan bir disiplindir. İnsan, hayatı boyunca kendisinin insanüstü bir güç ve kudretin bulunduğunu, mutlaka kendisini aşan bu yüce kudrete yönelmesi gerektiğini ve ancak onunla mutlu olabileceğini düşünmüştür. Din, kişinin hayatı açısından ve toplumsal açıdan insanlar için çok önemlidir:

1- Ferdin Hayatındaki Önemi

İnsanın yüce bir kudrete gönülden bağlanması, manevi yönden onu destekler ve gücüne güç katar. Dua, niyâz, kendisini Allah'a teslim etmek onu ulvîleştirir. Allah sevgisi ve Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak, ona kuvvetli bir irade ve sağlam bir karakter kazandırır. Böyle kimselerin içinde yer aldığı toplumlarda fazilet yarışı başlar. Din insana hem içgüdülerinin ve madde âleminin esiri olmadığı, hem de sonsuz bir hürriyet ve bağımsızlık içinde bulunmadığı düşüncesinin gelişmesini sağlar. Dinin bu telkini insana gerçek hürriyet ve bağımsızlığını kazandırır. Dolayısıyla insan, yaratılmışlar önünde ve tabiat olaylarının karşısında hayret ve dehşete düşmez.

Din, insanın düşünce açısından olgunlaşmasını, tutum ve davranışlarında ölçülü ve dengeli olmasını ve onun ahlaki olgunluğa ulaşmasını sağlar. Bu anlamda din, kendisinin insan olduğunun farkında olan, insanlığının gerektirdiği sorumluluğu taşıyan, yaratılışına uygun evrensel değerlere sahip, aklını ve diğer yeteneklerini en iyi şekilde kullanabilen, hayatını bilerek yaşayan kişilikli bir insan olmasını sağlar. Böylece gerek birey olarak, gerekse toplum olarak huzurlu, mutlu, tutarlı ve uyumlu yaşamasını sağlamış olur. Din insanı öğrenmeye, araştırmaya ve bilgi edinmeye teşvik eder; insanın aklıyla bulabileceği doğruları hatırlatır,

onun unuttuğu ya da hiç bilmediği konularda doğru bilgi verir.

İnsanın diğer insanlarla ilişkisi konusunda yol gösterir; zorlama olmadan, çıkar gözetmeden, içtenlikle iyi ve güzel işler yapmasına katkı sağlar, ahlaki davranışları yerine getirmede insanı yönlendirir. Ailemiz ve diğer insanlarla olan ilişkilerimizde yol gösteren din, bu ilişkilerimizin sevgi, saygı, kardeşlik ve hoşgörü temelleri üzerine kurulmasını sağlar.

İnsanın, diğer insanlarla ilişkilerinin iyi olması için; iyilik, doğruluk, yardımlaşma, arabuluculuk yapma, adâletli olma, kardeşlik, hoşgörü, bağışlama, sabır, alçak gönüllülük, sözünde durma ve güzel söz söyleme gibi söz ve davranışları yapmasını sağlar.İnsanlar arası ilişkilere zarar veren; cimrilik, iftira, yapılan iyiliği başa kakma, çekiştirme, bozgunculuk, çekememezlik, savurganlık, yalan söylemek, insan öldürmek, zina yapmak, kumar oynamak, içki içmek, önyargılı olmak ve rüşvet vermek gibi kötü söz ve davranışlardan kaçınmayı sağlar.

İnsan toplumsal bir varlık olmakla birlikte onun bir de iç dünyası vardır; yalnızlık, çaresizlik, korkular, kederler, hastalıklar, kayıplar, musibet ve felaketler karşısında ümit, teselli ve güven sağlayan en son sığınak dindir. Ayrıca dinî duyguların ve pratiklerin insanı lüzumsuz ve zararlı endişelerden, kuruntulardan uzaklaştırdığı, böylece ruhî bunalımlardan korur. Samimi inanç sahiplerinde Allah'a itaatin, ana-babaya, büyüklere, devlete ve millete saygı ve bağlılığı, küçüklere sevgi, canlılara ilgi ve sempati gibi ahlaki duyguları geliştirir ve görev bilincini güçlendirir.

Hak dinlerdeki ahiret inancı, bir yandan ebedî hayatta sorumluluk duygusuyla insanın ahlaki gelişmesine katkıda bulunurken öte yandan ölüm korkusunun insan psikolojisi üzerindeki tahrip edici etkisini önler. Çünkü ahiret inancı, insanın içindeki ebediyet duygusuna cevap vermek bakımından da önem taşımaktadır. Sıkıntılardan kurtulup ebedî huzura ulaşma, Allah'ın rızâsını elde etme ideali insanda yaşama sevincine yol açar, dünyanın ıstıraplarına karşı tahammül gücü verir.

2- Toplum Hayatındaki Önemi

Başlangıcı insanlık tarihi kadar eskilere uzanan din, tarihin her döneminde bireyleri ve toplumları etkileyen en önemli faktörlerden birisi olmuştur. Öyle ki, tarihsel süreçte dinsiz bir topluma rastlanmamıştır. Din insanları mukaddes bir duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştiren bir etken olduğu gibi aynı zamanda toplumları yükselten ve gelişmesini sağlayan bir kurumdur. Bu nedenle dinin en temel fonksiyonlarının başında, topluma sağlam bir karakter ve zihniyet kazandırması gelir. Dolayısıyla din, toplumun gelişmesini ve sağlıklı bir toplumun oluşmasını sağlar. Toplumun sahip olduğu ortak kültür mirasında dinin etkisi mutlaka görülür. Dinin etki ve tesiri toplumun sahip olduğu ortak kültür mirasına, insanların davranışlarına ve konuşmalarına iyice sinmiştir. Çünkü inanç sistemleri, toplum hayatının tamamını etkiler.

Örf ve âdetlerde, atasözü ve deyimlerde, sosyal faaliyetlerde, evliliklerde, mülk edinmede, akidlerde, zamanın yönetilmesinde, aile hayatında ve sosyal hayatta dinin etki ve tesiri çok önemlidir. Dolayısıyla toplum hayatının ürettiği bütün değerlerde dinin etkisi kendini gösterir; mimarî yapılar, estetik-plastik sanat eserleri ve edebî gelişmeler, kişi ve yer isimleri hep dinî temeller üzerine kurulmuştur.

Din, toplumun en küçük birimlerinden başlayarak aile, dernek, vakıf, cemaat,

oymak, aşiret ve ulus gibi doğal birliklerin oluşmasında ve gelişmesinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bütün toplumların bulunduğu köyler, kasabalar, şehirler ve bölgeler bir merkez etrafında yani ibadethane etrafında toplanırlar ve sonuçta da bir devlet dini oluşur. Din, bütün toplum ve kurumlarda sosyal düzenin korunmasına ve devamlılığına katkı sağlar. Çünkü bütün dini öğretilerde inananlardan, başkalarını sevmeleri, affedici ve yardımsever olmaları istenir. Bu tür davranışlar dindar olmanın en temel göstergeleri olarak kabul edilir ve teşvik edilir.

Toplumda dini duyguların zayıflaması, ahlaki ve hukuki suçların artmasına ve anarşizmin gelişmesine yol açar. Çünkü din olmayınca ahlak için yaptırım gücü kalmaz.

C. Dinlerin Tasnifi

Dinler genel olarak üçe ayrılır:

1- Hak dinler: Bunlar Allah Teâlâ tarafından Peygamberleri vasıtasıyla insanlara bildirilmiş olan dinlerdir. Bunlara "ilâhî din", "hak din" veya "semâvî din" adı verilir. Hak dinlerin hepsi esas bakımından birdir. Yalnız bazı ibadetler ve hukuk kuralları bakımından aralarında farklılık vardır.

2- Aslı bozulmuş dinler: Bunlar, ilk gelişlerinde hak din iken, asılları sonradan bozulmuş, dayandıkları kutsal kitapların orijinali ortadan kalkmış olan ve ilâhî niteliklerini kaybeden dinlerdir. Yahudîlik ve Hristiyanlık gibi. Bunun üzerine Yüce Allah insanlara, en mükemmel din olan İslamı, göndermiştir.

Tevrat, Zebur ve İncil geldiklerinde, kutsal kitap olarak kendileriyle amel edilen kitaplar olmakla birlikte, tarihi süreç içinde değişikliğe uğramışlardır. Bugün insanların elinde dolaşan Tevrat, Zebur ve İncil'i içine alan "Kitab-ı Mukaddes" sonraki dönemlerde yaşamış farklı yazarlara ait kitaplardan meydana gelmiştir.

Bununla birlikte Kur'an geldiğinde, Yahudîlerin elindeki Tevrat, bugünkü kitap olduğu hâlde, onu kutsal kitap olarak kabul etmişve yahudîleri de ehl-i kitap olarak kabul etmiştir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim geldiğinde, Hristiyanların kutsal kitapları da bugünkü kitaplarıydı. Kur'an-ı Kerim hristiyanları da ehl-i kitap olarak kabul etmiştir. (Âl-i İmrân, 3/64)

3- Bâtıl dinler: Bunlar asılları bakımından tevhîd inancı ile ilgisi bulunmayan ve birtakım milletler ve insanlar tarafından uydurulmuş dinlerdir. Bunlarda akla, hikmete ve toplum yararına uygun bazı hükümler bulunsa da temelinde Yüce Allah'a ve O'nun bir peygamberine dayanmadığı için kutsallıkları yoktur. Ay'a, Güneş'e, yıldızlara, kutsal saydıkları bazı hayvanlara, kendi elleriyle yaptıkları putlara veya bazı tabiat güçlerine tapan milletlerin dinleri bu türdendir. Hinduizm, Budizm, Mecûsîlik ve Şamanizm gibi.

D . İslam Dini ve Mahiyeti

İslam dini; Yüce Allah tarafından vahiy yolu ile Hz. Muhammed (s.a.v)'e indirilen ve onun tarafından tebliğ edilen, dünyada ve ahirette insanların kurtuluşuna vesile olan itikadî, amelî ve ahlaki nizamdır. Onun için Kur'an'da İslam, Allah katındaki hak dinin karşılığı ve özel adı olarak belirlenmiş, ondan başka hiçbir dinin Allah tarafından kabul edilmeyeceği bildirilmiştir. (Âl-i İmrân, 3/19) İslam hem ilk hem de son dindir. Dolayısıyla bütün peygamberlerin dinlerinin esasını Allah'ın varlığı ve birliğinin oluşturduğu ve tebliğ ettikleri dinlerinin adı da İslamdır.

1- İslamda İbadet

Genel anlamda kulluk demek olan ibadet; yüce Allah'ın varlığını bilip O'na inanma ve O'na ibadet etme isteğinin eyleme geçirilmesidir. İslamın temel şartlarını oluşturan namaz, oruç, zekât, hac, hayır yapma, başkalarına yardım, yalan söylememek, emanete zarar vermeden yerine eda etmek, ana-babaya iyilik etmek, sıla-i rahim, ahde vefa, iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymak, komşuya yetim ve muhtaçlara, yolcuya, hayvanlara iyilik yapmak, Allah'ı ve Rasûlünü sevmek gibi davranışlar ibadetin en önemli örneklerini oluşturur. Allah'a ibadet etmek, kişinin Allah'a karşı yapması gereken en önemli bir görevidir. Çünkü Allah Teâlâ, insan'ın yaratılış gayesinin Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirmek olduğunu belirterek şöyle buyurur: "**Ben cinleri ve insanları ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım.**" (Zâriyât, 51/56)

2- Yapılış Niyetine Göre İbadetin Derecesi

1) Cennet ümidi, cehennem korkusu ve dünya menfaati beklentisi olmadan ancak Allah rızâsı için yapılan ibadet. Bu şekilde yapılan ibadet, ibadetin en yüksek derecesidir. 2) Cennet ümidi ve cehennem korkusundan dolayı ibadet etmek. Manevi bir beklenti için yapılan bir ibadet bile olsa, böyle bir ibadet ikinci derecede olan bir ibadettir. Bu şekilde ibadet yapılırsa farz ibadet yapılmış ve Allah'ın emri yerine getirilmiş olur. 3) Dünya menfaati, riyâ ve gösteriş için yapılan ibadet. Bu ibadetin en aşağı derecesidir. Bu şekilde yapılan ibadete, bazı fıkıhçılar caiz değildir derken bazıları hiç sevabı olmadan kişi borcunu ödemiş olur demişlerdir.

İbadetler, dinin özünü teşkil eden iman esaslarından sonra, ikinci önemli halkasını oluştururlar. Dolayısıyla, Allah'a inanma ve O'na ibadet etme dinin asli unsurunu meydana getirir.

3- İbadette İhsan Derecesi

İbadetin kemal derecesi ihsan derecesidir. Erkânına uyarak ibadet yapıp, yaptığı ibadetin etki ve tesirini davranışlarına yansıtmasına ihsan derecesi denir. İbadetin ihsan derecesini, Allah Rasûlü "Cibrîl hadisi" olarak bilinen meşhur hadis-i şerifiyle şöyle tarif etmiştir:

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) açıkta oturuyordu. Yanına bir adam gelip, "İman nedir?" diye sordu. Allah Rasûlü (s.a.v), **"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kaderin hayrına ve şerrine inanmaktır**" cevabını verdi. Adam, "İslam nedir?" diye sordu. Allah Rasûlü, **"İslam; Allah'a ibadet edip, O'na ortak koşmamak, namazı dosdoğru** kılmak, **farz olan zekâtı vermek, oruç tutmak ve hac etmektir**" cevabını verdi. Peki ya "İhsan nedir?" diye sorunca, Fahr-i Kâinât Efendimiz, "**Sanki Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Eğer sen, Allah'ı görmüyorsan şüphesiz O seni görür.**" (Buhârî, İman, 37) buyurdu.

Bu hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) iman ve İslamı izah ettikten sonra ibadetin ihsan derecesini anlatarak, ibadetin, yalnız belli hareketleri tekrar etmek değil, kişinin sıkı sıkıya Allah'a bağlılığını ifade ederek, ibadetin etkisinin davranışlara yansıtılması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla iman ve ibadetin, kişi üzerindeki manevi etkisi ile ahlakın da dinin üçüncü boyutunu oluşturduğu, Cibrîl hadisinde "ihsan" kavramı ile açıklanmıştır. Çünkü imanın gereği olan ibadeti en güzel şe-

kilde yerine getirmek, insanın bütün davranışlarına en güzel şekilde yansıyarak güzel ahlakın oluşmasını gerçekleştirir.

Bu nedenle ihsan, Allah Teâlâ'ya olan kulluk borcunu en güzel şekilde yerine getirmekle beraber insanlarla ilişkilerini de İslam ahlak kuralları içinde devam ettirmektir.

E. İslam Dininin Kaynakları

Ehl-i sünnete göre şer'î deliller iki kısma ayrılır: Müstakil olan aslî kaynaklar ve müstakil olmayan fer'î kaynaklar. Müstakil olan asli kaynaklar: 1) Kur'an'ı Kerim. 2) Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünneti.

Allah Rasûlü (s.a.v) vedâ haccında, ümmetine iki şey bıraktığını, bunlara sarıldıklarında sapıklığa düşmeyeceklerini, bunların da; Kur'an ve sünnet olduğunu bildirmiştir. (Münâvî, Feyzü'l-kadîr, hn. 3282) Ancak Kur'an ve sünnette bulunmayan bazı hükümler, yine Kur'an ve sünnete dayanarak oluşturulan icmâ ve kıyas ile beraber aslî deliller dört olarak kabul edilmiştir. O hâlde Müslüman problemini önce Kur'an ve sünnet delillerine başvurarak halleder, eğer bunlarda bulamazsa, yine bu iki delile dayanarak oluşan icmâ ve kıyas kaynaklarına başvurarak halleder. Dolayısıyla aslî deliller dört tanedir. Bunlar: Kitap, sünnet, icmâ ve kıyâs'tır.

1- Kitap (Kur'an)

Kitap, Allah Teâlâ'nın, elçisi Hz. Muhammed (s.a.v)'e Arapça olarak indirdiği, bize kadar tevâtür yoluyla nakledilmiş, Fâtiha suresi ile başlayıp Nâs suresi ile sona eren Kur'an-ı Kerim'dir.

Kur'an-ı Kerim şer'î delillerin birinci asli kaynağıdır. Çünkü o, lafzı ve manasıyla ilâhî vahiydir ve onun hükümleri kıyamete kadar devam edecektir. Kur'an-ı Kerim, yirmi üç yılda parça parça indirilmiş ve bir kısmı Mekke'de, bir kısmı da Medine'de nâzil olmuştur. Mekke'de nâzil olan ayet ve surelerin tamamı, hemen hemen İslam inancıyla ilgilidir ki, o da; Allah'ın birliğine, meleklere, peygamberlere, kitaplara ve ahiret gününe inanmaktır. Onun için Kur'an, Peygamber (s.a.v)'in on üç senelik Mekke'deki Peygamberlik döneminde, insanları ataların-dan kalan inançsızlık boyunduruğundan kurtulmaya çağırmıştır. (Bakara, 2/170)

Medine'de ise, daha çok hukuki konular, aile ve devletin tanzimi; ibadet, ahlak ve muamelât ile ilgili ayet ve sureler nâzil olmuştur. Dolayısıyla Kur'an'ın içindeki hükümler, üç ana başlık altında toplanır: İnanç, ibadetler, ahlak ve muâmelâtı ilgilendiren hükümler.

2- Sünnet

Sünnet, Peygamber (s.a.v)'in söz, fiil ve takrirleridir. Buna göre sünnet üç kısımdır:

a) Kavlî sünnet: "Peygamberimizin sözleri" demektir.

b) Fiilî sünnet: "Peygamberimizin davranışları, ibadet niyetiyle yaptığı işler" demektir.

c) Takrirî sünnet: Peygamberimizin, bir Müslümanın yapmış olduğu bir iş veya söylemiş olduğu bir sözden haberdar olduğu hâlde buna karşı çıkmaması ve onu sükutla karşılamasıdır.

Hz. Peygamberin sünnetinin yazıya geçirilmesine hadîs denir. Bütün İslam bilginleri, sünnet'i, Kur'an'dan sonra, şer'î delillerin ikinci kaynağı olarak kabul etmişlerdir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünneti de yine Allah tarafından kendisine ilhâm edilen vahiydir. Yani Kur'an'ın hem lafızları, hem manası, sünnetin ise sadece manası vahiydir.[1]

1 Necm, 53/3-4; Nisâ, 4/59; Haşr, 59/7

3- İcma

İcmâ, Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefatından sonraki herhangi bir asırda, İslam müctehitlerinin şer'î bir hüküm hakkında görüş birliğine varmalarıdır. Müctehitlerin dinî bir hüküm hakkında ittifak etmeleri, yalnız kendi reylerine dayalı olmayıp yine şer'î bir delile dayanır. Bu delil, haber-i vâhid veya kıyâs olabilir. Müctehitlerin ittifakıyla bu deliller kuvvet bulur, artık asıl delil, icmâ olmuş olur, dolayısıyla hüküm icmâ'ya izafe edilir.

4- Kıyas

Kıyas, hakkında ayet ve hadislerde hüküm bulunmayan bir meseleyi ortak özelliklerinden dolayı, hakkında hüküm bulunan bir mesele ile karşılaştırarak, onun hükmünü, hakkında bir hüküm bulunmayan meseleye de vermektir.

Kıyas ile yeni bir hüküm konulmuş olmaz. Ancak Kur'an ve sünnet tarafından konulmuş fakat gizli olan bir hüküm açığa çıkarılmış olur. Yani kıyas ile önceden var olan bir hüküm keşfedilmiş ve açığa çıkarılmış olur. Mesela; şarap içmenin haram olduğu hükmü şu ayet-i kerime ile sabittir: "**Ey iman edenler!** (Aklı örten) **içki** (ve benzeri şeyler)**, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.**" (Mâide, 5/90) Bu ayette geçen şarabın haram oluşunun sebebi, o'nun sarhoş etme özelliğidir. Hurmanın kaynatılıp köpüklü hâle gelen şırasında da sarhoş etme özelliği vardır. O hâlde onun içilmesi de haramdır. Buna göre; rakı, votka, viski, bira, eroin, esrar, kafain, kokain, bonzai ve diğer sarhoş eden maddelerin hepsi haramdır.

F. Teklifî Hükümler (Ef'âl-i Mükellefin)

Teklifî hüküm, Allah Teâlâ'nın mükellefen bir fiili yapmasını veya yapmamasını istemesi veya onu yapıp yapmama konusunda serbest bırakması demektir. Bu tür hükümlere, kendilerinde insana yüklenen külfetler bulunduğu için, teklifî hüküm denilmiştir. Örneğin; namaz kılmak, zekât vermek ve hacca gitmek yapılması istenilen hükümlerdir. Teklifî hükümler dinî mükellefiyetin birer yönünü ifade ettiklerinden, bunlara ef'âl-i mükellefîn (mükelleflerin fiilleri) denilir.

Teklifî hükümler (ef'âl-i mükellefîn) sekizdir: 1) Farz, 2) Vâcip, 3) Sünnet, 4) Müstehap, 5) Mübah, 6) Haram, 7) Mekruh, 8) Müfsit.

1- Farz

Farz, Yüce Allah'ın kesin olarak yapılmasını istediği, aynı zamanda kat'î delillerle sabit olan emirlerdir. Beş vakit namaz, oruç, zekât ve hac ibadetleri gibi. Farzın hükmü, yapılması kesin olarak gereklidir, terk eden günahkâr olur, farz olduğunu inkâr eden dinden çıkar. Farz kendi içerisinde ikiye ayrılır. Bunlar; Farz-ı ayın ve farz-ı kifâye.

a. Farz-ı Ayn: Allah Teâlâ'nın her bir mükellefin ayrı ayrı ifa etmesini istediği görevdir. Başkalarının yapmasıyla o mükellefiyet edâ edilmiş olmaz. Namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler böyledir.

b. Farz-ı kifâye: Müslümanların bizzat kendilerinin değil de toplum olarak sorumlu oldukları bir görevdir. Cenaze namazının kılınması, cihâd, ilim adamı yetiştirmek, her dalda uzman kişiler yetiştirmek, her meslekten ve sanattan insanlar yetiştirmek, iyiliklerin emredilip kötülüğün engellenmesi ve doğru söyle-

yerek şahitlik yapmak gibi. Bu görevleri toplumdan bazı kişilerin yerine getirmesiyle diğerlerinden sorumluluk kalkar. Eğer hiç kimse yapmazsa bütün Müslümanlar sorumlu olur ve vebal altında kalırlar. Farz-ı kifâyenin sevabı yalnız onu yapana aittir.

2- Vâcip

Vacip, farz kadar kesin olmamakla birlikte kuvvetli bir delil ile yapılması emredilen şeylerdir. Bayram namazları, kurban kesmek ve vitir namazı kılmak gibi. Vacibin hükmü kesin olmayan bir delil ile sabit olduğu için, vacibi inkâr eden kişi, kâfir olmaz.

3- Sünnet

Hz. Peygamberin yaptığı, yapılmasını tavsiye ettiği veya sahabe'nin yapıp da sessiz kaldığı söz ve fiillerine sünnet denir. Ancak sünnetler ikiye ayrılır: Peygamberimiz (s.a.v)'in ibadet amacıyla yaptığı işler ve insanlığnın gereği veya o günkü adet ve geleneklere göre yaptığı işler. Buna göre sünnetler üçe ayrılır:

a. Sünnet-i Müekkede

Sünnet-i müekkede, Hz. Peygamberin hayatı boyunca devamlı yaptığı fakat edâsının farz ve vâcip olmadığına işaret buyurduğu ve nadiren yapmadığı sünnetlerdir. Sabah namazının iki rekât sünnetiyle, öğle, akşam ve yatsı namazının son iki rekât sünnetleri müekked'dir. Sünnet-i müekkedi yapanlar Allah katında hoş karşılanır, övgüye layık görülür ve sevap kazanırlar, yapmayanlar kınanır fakat cezalandırılmazlar. Hz. Peygamber (s.a.v) sünnet-i müekkedeleri ara sıra terk etmiştir; Dolayısıyla Müslüman bunları bazı hallerde terk edebilir. Ancak toptan terk edemez.

Sünnet-i müekkedleri ifa etmek sevaptır. Ancak sünnet-i müekked olmakla beraber çok önemli bir mazeret olmadıkça terk edilmemesi gereken sünnetler de vardır ki, bunlara sünnet-i hüdâ denir. Ezan okumak, kamet getirmek, cemaatle namaz kılmak, bayram namazlarını kılmak, evlenmek ve erkeklerin sünnet olması ferd bakımından sünnet-i müekked olmakla birlikte topluluk ve cemiyet bakımından mecburidir. Yani topluca terk edilmesi doğru değildir. Çünkü bunlar İslam dininin şe'âiri yani sambolüdür. Aynı zamanda bunlara, yapanları hidayete ulaştıran sünnetler manasında sünnet-i hüdâ denir. Örneğin ezanı sürekli olarak terk etmek caiz değildir. Bir memleketin insanları ezan okumayı tamamen bırakmışlarsa, onlara bunu zorla okutmak gerekir.

Evlenme de böyledir. Evlenme, İslam toplumunun hepsi tarafından terk edilemez. Çünkü toplumun evlenmemesi, İslam toplumunun yok olması demektir. Bu bakımdan evlenmek şahıs ve kişilere nispetle sünnet, topluluğa nispetle vâciptir.[2]

Sünnetler, ya Müslümanı farza hazırlayıcı, ya onun hatırlatıcısı veya farz ve vâcip ibadetleri kuvvetlendirmekte ve onları desteklemektedir. Mesela; sahuru geciktirmek, orucu kolaylaştırmakta, kişinin bu ibadeti sürekli olarak yapmasını sağlamaktadır.

b. Sünnet-i Gayr-i Müekkede

Sünnet-i gayr-i müekkede, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, ibadet olarak bazen yaptığı bazen de terk ettiği veya çoğu zaman yaptığı bazen de terk ettiği fiil ve davranışlarına denilir. Fıkıhta nâfile, müstehap, tatavvu' ve mendûb tabirleri

2 Abdülkerim Zeydân, Fıkıh Usûlü, trc. Ruhî Özcan, 52; Şâtıbî, Muvâfakât, I, 123

de çoğu zaman bu anlamda kullanılır. İkindi ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri ile Cuma namazının ilk sünneti, sünnet-i gayr-i müekked'dir.

c. Sünnet-i Zevâid

Hz. Peygamberin, Allah tarafından bir teblîğ veya Allah'ın dinini açıklama niteliği taşımaksızın insan olması itibarıyla yaptığı tabiî hareketlere, toplumda var olan o günkü âdet ve geleneklerden dolayı yaptığı işlere zevâid sünnet denilir. Hz. Peygamberin yiyip içmesi, giyinmesi, sakal bırakması, bıyığını kırpması, saçlarını uzun bir şekilde bırakması, yatıp kalkması, zevkleri, kına ile saç ve sakalını boyaması gibi.[3] Peygamberimiz bunları ibadet niyetiyle yapmamış ve ibdet olarak yapılmasını tavsiye etmemiştir. Ancak bir Müslüman Hz. Peygamberin bu davranışlarını ona olan sevgisinden dolayı yaparsa saygı ve övgüye layık olur. Terk ederse kınanmaz ve günah işlemiş olmaz. Çünkü zevâid sünnetler din ve ibadet işlerinden değil ancak âdet cümlesindendir.

4- Müstehab

Müstehab, Hz. Peygamberin bazen yapıp, bazen terk ettiği, âlimlerin ve müttakî Müslümanların öteden beri yapageldikleri ve yapılmasını tavsiye ettikleri fiil ve davranışlardır. Müstehaplar ibadetlerin ve insanî ilişkilerin daha güzel ve verimli olmasını sağlayan âdâb ve ahlak kuralları niteliğindedirler. Nâfile namaz kılmak, sadaka vermek, iftarda acele etmek, akşam namazını kılmakta acele etmek müstehaptır.

5- Mübah

Mükellefin, yapıp yapmamakta serbest olduğu şeylere mübah denir. Oturmak, kalkmak, yemek, içmek ve uyumak gibi. Bunların yapılmasında sevap olmadığı gibi yapılmamasında da günah yoktur.

6- Haram

Haram, kesin bir delille yapılması yasaklanan herhangi bir fiildir. İçki içmek, kumar oynamak, zina yapmak, başkasının malını haksız yere yemek gibi. Dolayısıyla harama helal deyen kişi imandan çıkar. Haram iki çeşittir:

Haram li aynihi: Kendi yapısında bulunan bir kötülük ve zarardan dolayı yasaklanmış olan şeydir. Yani haram olan şey, kendisi bizzat haramdır. Domuz eti yemek, ölü hayvanın etini yemek, her türlü içki içmek, adam öldürmek gibi.

Haram li gayrihî: Kendisinde haramlık bulunmayan; fakat başka bir sebepten dolayı haram olan şeydir. Emanete hiyânet etmek, başkasının malını haksız yere yemek ve Cuma namazı vaktinde alışveriş yapmak gibi.

7- Mekruh

Mekruh, yapılması dinen doğru bulunmayan davranışlardır. ***Hanefî mezhebine göre*** mekruh iki kısma ayrılır: Tahrîmen mekruh ve tenzîhen mekruh.

a) Tahrîmen Mekruh: Harama yakın olan mekruhtur. Mesela; başkasının alışverişi sırasında alışveriş teklifinde bulunmak ve başkasının evlenmek için istediği kızı durum sonuçlanmadan bir başkasının istemesi gibi. Kerahati tahrîmiyyenin hükmü, bu çeşide giren fiili işlemek haram bir fiil işlemek gibi cezayı gerektirir. Fakat haramdakinden farklı olarak, bu fiilin hükmünü inkâr eden kişi dinden çıkmış sayılmaz.

b) Tenzîhen Mekruh: Helale yakın olan mekruhtur. İkindi namazından sonra ve güneşin batmasından az önce nâfile namaz kılmak, camiye gidecek kişinin so-

3 Muhammed Ebû Zehra, Fıkıh Usûlü, Trc. Abdulkadir Şener, 41

ğan ve sarımsak gibi çirkin kokusu olan şeyleri çiğ olarak yemesi ve cemaati rahatsız etmesi gibi.

8- Müfsit

Müfsit, meşru olan bir işi veya başlanmış olan bir ibadeti bozan şeydir. Mesela namazda gülmek, namazı bozar. Oruçlu iken yiyip içmek, orucu bozar.

G. Azîmet ve Ruhsat

Azîmet: Yüce Allah'ın, mükelleflerin hepsini bağlayıcı olarak koyduğu hükümlere denir. Namaz, oruç, zekât gibi farzları yapmak ve domuz ve ölü hayvan eti yeme, kumar oynama, zinâ yapma, haksız yere birini öldürme gibi haram olan şeylerin yapılmaması gibi hükümler, birer azîmettir. Yani mutlaka bu hükümlere uymak gerekir.

Ruhsat: Meşakkat, zaruret, ihtiyaç gibi bir özre ve ârızî bir sebebe bağlı olarak kullara azîmet hükmünü terk etme imkânı veren ve yalnız söz konusu ârızî durumla sınırlı bulunan hafifletilmiş ve geçici olarak sonradan konmuş hükme denir. Bir Müslümanın oruç tutması bir azîmet hükmüdür. Fakat hastalıklarında ve yolculuklarında karşılaştıkları güçlük sebebiyle, oruç tutmama kolaylığı tanınmış ve bunlardan tutamadıkları oruçlarını normal hâle dönünce kazâ etmeleri istenmiştir. Yine domuz etinin yenmesi ve şarabın içilmesi haram olduğu hâlde, susuzluktan veya açlıktan ölme tehlikesiyle karşılaşan kimseye bu azîmet hükmünü terk edip domuz etinden veya şaraptan hayatî tehlikeyi atlatacak miktarda yemesi ve içmesi mübah kılınmıştır. Buna göre azîmet, genel ve temel hükümdür, yapılması kesin bir hükümdür. Ruhsat ise istisnâî hükümdür ve kolaylıktır. Azîmette genel ve normal durum, ruhsatta normalin dışında özel durum (özür, ihtiyaç ve zaruret durumu) söz konusudur. Allah Teâlâ, "**Kim mecbur kalır da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur.**" (Bakara, 2/173) buyurarak mecburiyet ve zaruretten dolayı ölmeyecek miktarda yenilmesi haram olan leş, kan, domuz etinin yenilmesinin mübah kılındığını bildirmektedir.

II. İSLAMDA MEZHEPLER

Mezhep, Müctehid bir âlimin fikir ve görüşlerini benimseyen insanların meydana getirdiği dini yoldur. Mezhep kurucusu olarak bilinen müctehid imamlar; Kur'an, sünnet, icmâ, kıyas ve diğer hüküm çıkarma metotlarını kullanarak ayet ve hadisler üzerinde yorum yapan ve sayısı sınırlı olan nassları bütün hayat olaylarına uygulamaya çalışan ilim adamlarıdır.

Mezhep asla bir din olmadığı gibi mezhep kurucusu kabul edilen imam veya müctehit de hiçbir şekilde bir din koyucusu değildir. Bu müctehitler bir mezhep kurmak amacıyla da ortaya çıkmamışlardır. Allah Teâlâ tarafından konulan ve Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından tebliğ edilen İslam dininin gerek inanç, gerekse ibadet ve muamelât alanına giren meselelerini delilleriyle birlikte ele alıp bunlara ilişkin yorum ve çözümler getirmek amacıyla delillerden hüküm çıkarma yeterliliğine sahip bilginlerin birbirinden farklı görüşler ortaya koymaları mezheplerin oluşmasını sağlamıştır.

Hz. Peygamberden sonra, sahabe döneminden itibaren görüşayrılıkları başlamış, asr-ı saâdetten uzaklaştıkça da bu ihtilaflar çoğalmıştır. Bu görüş ayrılıkla-

rının birtakım nedenleri vardı. Bunlardan bazıları şunlardı:

1) Kitap ve sünnette geçen bazı kelime ve cümlelerin farklı anlaşılması ve yorumlanması.

2) Sözün hakikat veya mecâz anlamlarına çekilebilmesi.

3) Hadislerin sıhhat derecesi ve yorumlanmasındaki farklı anlayışlar.

4) İçtihat usûl ve gücünün farklılığı.

5) Sosyal ve tabiî çevrenin tesiri.

Yukarıdaki sebeplerden kaynaklanan görüş ayrılıkları bulunmakla birlikte, müçtehit imamlar devrine kadar mezheplerden söz edilmemektedir. Bu dönemde her yerleşim merkezinde bulunan âlim ve müçtehitler, Müslümanlardan gelen soruları cevaplandırırlar ve problemler halledilirdi.

Hicrî birinci asırdan sonra, âlimlerin çeşitli konularda ayrı ayrı fetvalar vermeleri gibi sebeplerle mezhepler oluşmaya başlamış ve kısa sürede de yayılmışlardır. Mezhepler temelde ihtilaf alanları bakımından ikiye ayrılır: 1) İtikâdî mezhepler. 2) Amelî mezhepler. İtikâdî mezhepler, dinin inanca yönelik esaslarıyla ilgili farklı görüşler ortaya sunan ekoldür. Amelî mezhepler de dinin ibadet, muâmelât ve ahlakla ilgili farklı görüşlere sahip olan ekoldür.

A. İtikâdî Mezhepler

İtikât, imanın esaslarına inanmak ve Yüce Allah tarafından bildirilen emir ve yasakların hepsine inanıp kalp ile tasdik etmek ve dil ile söylemektir. İtikadî mezhepler şunlardır:

1- Selefiyye

Selefiyye, iman esaslarıyla ilgili konularda ilk dönem bilginlerini izleyerek ayet ve hadislerdeki ifadelerin zâhiri ile yetinip bunları aynen kabul eden, ehl-i sünnet topluluğuna verilen bir isimdir.

Selefiyye, inanç konularında Hz. Peygamberin ve sahabenin yolunu aynen izleyenler olarak bilinir. Bunlar tâbiîler, mezhep imamları, büyük müctehidler ve hadiscilerdir. Eş'arîlik ve Mâtürîdîlik ortaya çıkıncaya kadar, sünnî Müslüman çevrede hâkim olan inanç, selef inancıdır.

Selefiyye bir mezhep olarak hicretin dördüncü yüzyılında ortaya çıkmış ve ***Hanbelî*** mezhebi mensûpları tarafından ortaya atılmış ve savunulmuş bir akâid görüşünü de ifade eder. Sözkonusu mezhep özellikle hicrî yedinci yüzyılda, İbn Teymiye tarafından yeni fikirler eklenerek güçlenmiştir. İlk dönem Selefiyye anlayışında, akâid sahasında akla rol vermemek, ayet ve hadisle yetinmek; manası açık olmayan, bu sebeple de başka manalara gelme ihtimali bulunan ayet ve hadisleri yorumlamadan, bunları bilmeyi Allah'a havale etmektir. Selefiyye mezhebinin bazı temel özellikleri şunlardır: Hz. Peygamberin bildirdiği her şeyi tam bir teslimiyetle tasdik etmek, kavranması zor olan meselelerde acziyet ve eksikliği kabullenmek, aslına vâkıf olunamayacak konularda gereksiz sorular sormamak, manaları anlaşılmayan lafızlar üzerinde aklî tasarruf ve yorumlar yapmamaktır.

Selefiyye günümüze kadar taraftar bulmaya devam etmiştir. Genellikle ***Hanbelî*** mezhebi mensûbu olanlar akâidde selefîdirler. Hadisle ilgilenen bilginler de çoğunlukla selef inancını benimsemişlerdir. Ancak günümüzde iyice radikalleşen selefî gruplar dinin ruhundan ve hedefinden daha çok lafzına ve şekline vurgu yapan, ahlak boyutunu göz önünde bulundurmayan, tarihî tecrübe ve birikimleri kültürel zenginlikleri reddeden bir söylem geliştirmişlerdir. Günümüzde selefilerin en yoğun oldukları ülkeler Suudî Arabistan, Kuveyt ve körfez ülkeleridir.

2- Mâtürîdiyye

Ebû Mansûr Mâtürîdî, Özbekistan'ın Semerkant şehrinin Mâtürîd beldesinde (bugün şehrin bir mahallesidir) yaklaşık 238/852 yılında doğmuş ve 333/944 yılında vefat etmiştir. Yaşadığı dönemde çeşitli kültürlere sahip olan halk kitlelerinin İslama girişi, Hint ve Yunan felsefelerinin Arapçaya tercüme edilmesi ve bid'at ehlinin yaygın bir hâle gelmesi karşısında, Ebû Mansûr Mâtürîdî'nin, oluşturduğu ehl-i sünnet mezhebine Mâtürîdî mezhebi denir.

Mâtürîdî mezhebinin esasını, Ebû Hanîfe'nin düşünceleri ve "el-Fıkhu'l-Ekber" isimli eseri oluşturur. Ebû Hanîfe'nin bu eseri, inanç konularının ana esaslarını ve ihtilaflı inanç konularının çözümlerini içine alır. İmam Mâtürîdî yaşadığı dönemde, ayet ve hadislerin yanında akla da yer vermek suretiyle, aklî açıklamalar yaparak konunun daha iyi anlaşılmasını ve kabul edilmesini sağlayacak şekilde, Ehl-i sünnet yolunu sapıklara ve bid'atçılara karşı savunmuş ve Mâverâünnehir'de Hanefîler'in itikâd imamı olmuştur. İmam Mâtürîdî'den sonra bütün Hanefîler, özellikle Türkler, itikâd bakımından "Mâtürîdî" olmuşlardır. Dolayısıyla Hanefî mezhebine mensûp olanların itikâtta imamı, İmam Ebû Mansûr Muhammed Mâtürîdî'dir. Bugün dünyadaki sünnî Müslümanların yarısını oluşturan Hanefîlerin büyük bir çoğunluğu inançta Mâtürîdî mezhebine bağlıdırlar.

3- Eş'ariyye

Ebu'l-Hasen el-Eş'arî'nin itikâdî konulardaki görüşlerine tâbî olanlara verilen addır. Eş'arî mezhebi, ehl-i sünneti oluşturan mezheplerden biridir.

Ebü'l-Hasen el-Eş'arî, Hicrî 260 (m. 873-74) yılında Basra'da doğmuş ve 324/935-36 da Bağdat'ta vefat etmiştir. Küçük yaşta babasını kaybeden Eş'arî, annesinin Mu'tezile âlimlerinden Ebû Ali el-Cübbâî ile evlenmesinden sonra, onun himayesinde yetişmiş ve kendisinden akâid ilmi tahsil etmişti. Eş'arî, Allah'ı zorunluluk altına sokan Vücûb alellah (Allah'ın, insanların faydasına olanı yaratması vâcip)'tir şeklindeki Mu'tezile'nin görüşünün yanlışlığını fark etmesi ve hocası Cübbâî ile "üç kardeş meselesi etrafında yaptığı münakaşalarda tatmin edici cevaplar alamayınca, Hocası Cübbâî'nin etkisiyle gençliğinde Mu'tezile'nin görüşlerini benimseyip savunmasına rağmen 40 yaşlarında iken Mu'tezile'den ayrılarak Bağdat'a gitmiş ve Eş'arîliği kurmuştur.

Eş'arî, Mu'tezile'nin aşırı akılcılığına karşı çıkmış ve itikâdî esasları aklın ilkeleriyle destekleyerek nassları ön plana çıkarmış, böylelikle de Mâtürîdî paralelinde itikâdî bir mezhep kurmuştur. Bu dönemden sonra Mu'tezile'nin görüşlerini; bid'atçı görüşleri ve başta Aristoculuk olmak üzere felsefî fikirleri reddetmiştir.

Malikilerin hepsi, Şâfiilerin büyük bir kısmı, Hanbelî ve Hanefîlerin de çok az bir kısmı itikatta Eş'arî mezhebine mensupturlar. Eş'arî mezhebi Arap ülkeleri, Kuzey Afrika ve Endülüste yaygındır.

B. Fıkıh Mezhepleri-Ameli Mezhepler

Fıkhî mezhepler, müctehid imamların fetva vermeye başladığı sekizinci yüzyılın başlarından itibaren oluşmaya başlamıştır. Emevîlerin son dönemleri ile Abbasîlerin ilk dönemlerini içine alan bu dönemda yaşamış bulunan İmam-ı Âzam Ebu Hanîfe, İmam Mâlik, İmam Şâfiî, ve Ahmed b. Hanbel gibi büyük fakihler, Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinin oluşmasını sağlamışlardır.

1- Hanefî Mezhebi

Sünnî mezheplerden ilk mezhep olup, İmam-ı âzam Ebû Hanîfe'ye nispet edildiği için bu isimle anılmıştır. Ebû Hanîfe'nin asıl adı Numân, babasının adı Sabit'tir. Ebû Hanîfe 80/699 yılında Kûfe'de doğmuş, 150/767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Ebû Hanîfe, Kûfe'de hem ticaretle meşgul olmuş ve hem de küçük yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş hem de dinî ilimleri öğrenmiştir.

Ebû Hanîfe vefat ettikten sonra, Ebu Hanife'nin ilim meclisinde yazılan fetvalar, İmam Muhammed tarafından konularına göre tasnîf edilerek Zâhiru'r-rivâye kitapları olarak kaleme alınmıştır. Bu zâhiru'r-rivâye kitapları altı tane olup, daha sonraki bilginlere tevâtür yoluyla nakledilmiştir.

Hanefî mezhebi, Irak'ta doğmuş ve Abbâsîler devrinde Ebû Yusuf'un Baş Kadı olmasıyla Abbâsî devletinin başlıca fıkıh mezhebi hâline gelmiştir. Daha sonra Horasan ve Maveraünnehir'de yayılmıştır. Abbâsî ve Selçuklu devletlerinden sonra Osmanlı'nın da ülke genelinde hukûkî istikrarı ve yargı birliğini sağlamak amacıyla âdeta devletin resmî mezhebi olmuştur. Bugün Türkistan, Afganistan, Türkiye, Balkanlar, Hindistan ve Pakistan'da Hanefî mezhebi yaygındır.

2- Mâlikî Mezhebi

Dört büyük sünnî fıkıh mezhebinden birisi olan ve Hicrî ikinci asırda (VII-VIII. yüzıllar) Medine'de oluşup gelişen Mâlikî mezhebi, büyük hadis ve fıkıh bilgini Mâlik b. Enes'e nispet edildiği için bu isimle anılmıştır. Günümüzde Fas, Tunus, Cezayir ve Sudan'da Mâlikî mezhebi yaygındır.

3- Şâfiî Mezhebi

Hicrî ikinci yüzyılda (VII-VIII. yüzyıllar) ortaya çıkan Medine merkezli Hicaz fıkhı ile Kûfe merkezli Irak fıkhının birleştirilerek oluşan Şâfiî mezhebi, imam Şâfiî'ye nispet edildiği için bu ismi almıştır. Günümüzde dünyadaki sünnî Müslüman nüfusun büyük çoğunluğunu Hanefî ve Şâfiîler oluşturur. En yoğun Şâfiî nüfusu Endonezya, Malezya ve Mısır'da bulunmaktadır.

4- Hanbelî Mezhebi

Ahmed b. Hanbel'in fetva ve içtihatları etrafında oluşan Hanbelî mezhebi, Ahmed b. Hanbel'in ismine nispetle bu adı almıştır. Hanbelî mezhebinin Irak ve Şam'da az miktarda mensubu vardır. Arabistan yarımadasında ise oldukça güçlü bir mezhep olarak varlığını devam ettirmektedir.

III. İMAN

İman, Hz. Peygamberin getirdiği kesin olarak bilinen hükümlerin, kesin ve doğru olduğunu kalben tasdik ve kabul etmektir. İnanan kimseye de mümin denir.[4] Ancak dil ile ikrâr da tasdike tabi olan ve onun tamamlayıcısı olan bir rükündür. Kalbi ile inanıp dili ile söyleyen bir kimse, inandıklarını tatbîk ediyorsa, kâmil bir mümindir. İnanmış olmak için, inanılacak şeyleri kalbin onaylaması gerekir, yani imanın yeri ve merkezi kalptir. İman bir cevherdir, bu nedenle inançlar, baskı ve hâkimiyetin kurulamayacağı değerlerdir. Hiçbir yaratık başkasının inancına buyruk olma veya ona engel teşkil etme gücüne sahip değildir. İnançlar duygu ve düşünce alanına girer çünkü onun yeri ve makamı kalptir. (Mâtürîdî, Kitabü't-tevhîd, 480)

4 Ebû Mansûr el-Mâtüridî (trc. Bekir Topaloğlu), Kitabü't-Tevhîd Tercümesi, 444

Bunun için bir kimse kalbiyle inandığı hâlde, dilsizlik sebebiyle imanını dışa karşı açıklayamaz veya tehdit altında olup da, imanını açığa vurduğu zaman öldürüleceğinden korkar da imanını açıklamazsa bu kişi, kalbindeki imanı esas alınarak mümin sayılır.

Bir kimsenin iman ettiği, ya kendisinin söylemesiyle veya cemaatle namaz kılması gibi mümin olduğunu gösteren belli ibadetleri yapmasıyla anlaşılır. Böyle bir kişiye Müslüman muamelesi yapılır, Müslüman bir kadınla evlenebilir, kestiği hayvanın eti yenir, zekât ve öşür gibi dinî vergilerle mükellef olur, ölünce cenaze namazı kılınır ve Müslüman mezarlığına defnedilir. Eğer bir kimse imanını diliyle söylemez veya Müslüman olduğunu gösteren belli ibadetleri yapmazsa ona, dünyada Müslümanlara uygulanan bu hükümler uygulanmaz.

İman iki kısma ayrılır; icmalî iman ve tafsîlî iman.

A. İcmâlî İman

Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna ve O'nun Allah tarafından getirip haber verdiği şeylerin hepsine birden topluca inanmaya icmâlî iman denir. Ehl-i sünnet mezheplerine göre icmâlî (toptan) iman farzdır. İmanın en özlü ve en kısa şekli olan icmâlî iman, tevhîd ve şehâdet kelimelerinde özetlenmiştir. Bu şekilde iman eden kişinin imanı sahihtir. Çünkü halkın, İslamın emir ve yasaklarının hepsini bilmesi mümkün değildir.[5]

Şu hâlde **"Allah birdir, Hz. Muhammed Allah'ın peygamberidir"** Yahut **"Hz. Peygamberin söylediklerinin hepsi haktır"** diye tasdik eden, buna inanan ve kalbini buna sımsıkı bağlayan bir kimse icmâlî bir iman ile inanmıştır. Çünkü kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdette, iman edilmesi gereken şeylerin hepsi vardır. İmanın en önemli derecesi icmâlî imandır çünkü Allah'a ve Hz. Peygamber (s.a.v)'e inanan bir insan Allah Teâlâ'nın haram kıldıklarına ve farz kıldıklarına yani iman esaslarına toptan inanmış demektir.

B. Tafsîlî İman

Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından teblîğ edilen şeylerin her birine açık ve ayrıntılı olarak inanmaya tafsîlî iman denir.[6] Tafsîlî iman üç derecede incelenir:

1. Allah'a, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğine ve ahiret gününe kesin olarak inanmaktır. Tafsîlî imanın birinci derecesi budur. İcmâlî imana göre, bu daha açık ve daha geniştir. Çünkü bunda ayrıca ahirete iman da vardır.

2. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, cennet ve cehenneme, sevap ve azabın varlığına ayrı ayrı inanmaktır. Tafsilî imanın ikinci derecesi Âmentü'de ifade edilen prensiplerdir.

3. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Allah'tan getirdiği, tevâtür yoluyla bize kadar ulaşan haberler ve hükümlerin hepsini ayrı ayrı kabul edip tasdik etmektir. İman edilmesi gereken şeyleri ve namaz, oruç, zekât, hac ve diğer farzları helal ve haram olan şeyleri öğrenip bunların farz, helal ve haram olduklarını öğrenmesi, kabullenmesi ve uygulaması tafsîlî imanın üçüncü derecesidir. Müslüman olmayan bir insan icmâlî iman ile İslam dairesine girer, bu iman ile cennete girer. Fakat tafsîlî iman ile de yükselir, olgunlaşır ve kemâl sahibi olur.

5 Muhammed Pezdevî, Ehl-i Sünnet Akâidi, 218; Muhammed el-Sallâbî, El-İmanu billahi, 201

6 Bilmen, Muvazzah İlm-i kelâm, 76

C. Tasdik ve İnkâr Bakımından İnsanlar

İnanç itibarıyla insanlar üç gruba ayrılırlar:

1- Mümin

Allah'a, Hz. Peygambere ve O'nun Allah'tan getirdiği Kur'an'a tereddütsüz inanıp tasdik eden kimseye mümin denir. Müminler, imanlarının mükâfatı olarak ahirette Allah'ın kendilerine vadettiği cennete girecek ve orada pek çok nimete kavuşacaklardır.

2- Kâfir

Allah'a, Hz. Peygambere ve O'nun Allah'tan getirdiği Kur'an'a veya Kur'an'daki hükümlerden birine ya da bir kaçına inanmayan kişiye **kâfir** denir. Kâfir, sözlükte **örten** anlamına gelmektedir. Gerçek ve doğru inancı örttüğü, doğru olmayan şeylere inandığı için böyle bir kimseye kâfir denir. Mesela; Allah'ın varlığını ve birliğini, namazın, zekâtın, haccın farz olduğuna veya zinanın, içkinin, adam öldürmenin haram olduğuna, cennetin ve cehennemin hak olduğuna inanmayan bir kişi kâfirdir.

3- Münâfık

Allah Teâlâ'nın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine kalbi ile inanmadığı hâlde dili ile inandığını söyleyerek mümin görünen ve Müslümanlar gibi yaşayan kimseye münâfık denir.

Münafığın içi başka dışı başkadır, hiçbir zaman sözü özüne uymaz. O'nun bu davranışına nifâk denir. Eğer bu kişi içinden inanmayıp dışından inanıyor görünüyor ise yani nifâkı imanda ise, kâfirdir. Eğer münâfıkların bu ikiyüzlülüğü imanda değil de amelde ise, amel bakımından münâfıktırlar. Bunlar görünüşte mümin kabul edildikleri için, dünya işlerinde Müslüman muâmelesi görürler; kestikleri yenir, miras alırlar, kendileriyle evlenilir, cenaze namazları kılınır. Ancak ahirette cehennemin en alt tabakasına atılacaklardır. Allah Teâlâ onların cehennemin en aşağı tabakasına atılacaklarını Kuir'an'da şöyle bildirir: **"Şüphesiz ki münâfıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın."** (Nisâ, 4/145)

Münâfıklar, Müslümanlar için inançsızlığını açık açık söyleyen kâfirlerden daha tehlikelidirler. Çünkü onlar dıştan Müslümanmış gibi göründükleri için, toplum içinde tanınmaları mümkün değildir. İçten içe Müslüman toplumunun huzur ve düzenini bozar. Dikkatsiz ve bilgisiz Müslümanları yanlış yönlere sürüklerler.

IV. İMAN ESASLARI

Ehl-i sünnet mezheplerine göre ve "Âmentü"de ifadesini bulan iman esasları altıdır. İman esaslarını kısa ve öz olarak ihtiva eden Âmentü'nün metni şudur:

"Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve Rusülihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihî ve şerrihî minallâhi teâlâ ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun. Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Rasûlüh."

Manası: (Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inandım. Öldükten sonra diriliş haktır. Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim.)

A. Allah'a İman

İmanın şartlarından birincisi Allah'a iman etmektir. Şöyle ki: Allah Teâlâ hazretleri vardır ve birdir. Bütün üstünlük sıfatlarıyla nitelenmiş venoksan sıfatlardan uzak ve yücedir. Bizim gördüğümüz ve göremediğimiz bütün varlıkları yoktan var eden O'dur.

Her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, her şeyi gören, her şeyi duyan, başlangıcı ve sonu bulunmayan bir Allah'a inanmak, ergenlik çağına gelmiş ve akıllı her insanın üzerine farzdır.İslam inancına göre Allah birdir ve tektir. O bütün kâinatın rabbi, mâliki, yaratıcısı, yöneticisi, bütün canlılara rızık verip besleyendir. İhlâs suresinde Allah'ın bir olduğu, hiçbir şeye muhtaç olmadığı, doğurmadığı ve doğurulmadığı bildirilmiştir. (İhlâs, 112/1-4)

1- Allah'ın İsimleri

a. Allah İsmi

"Allah" kelimesi, varlığı başka bir varlığın desteğine muhtaç olmayan, bütün övgülere lâyık bulunan, kâinatı yoktan var eden ve kendisine ibadet edilen gerçek mâbûdun ve tek yaratıcının özel adıdır. Bu sebeple O'ndan başka herhangi bir varlığa ad olarark verilmemiştir. Gerek Arap dilinde gerekse bu lafzı kullanan diğer Müslüman milletlerin dillerinde herhangi bir çoğul şekli de oluşmamıştır. Aynı zamanda "Allah" kelimesi herhangi bir sözlük manası taşımaz.

İslam bilginleri başka bir kelimenin, "Allah" isminin yerini tutamayacağı konusunda fikir birliği içindedirler. Ancak Türkçe'de Tanrı ve Farsça'da Hüdâ ile Yezdân gibi kelimeleri her ne kadar Allah isminin yerine geçmez ise de rab, mabûd, mevlâ gibi ayet ve hadislerde geçen Allah'ın diğer isimlerinin yerine kullanılabilirler.

b. İsm-i Âzam

Bu tamlama, sözlükte "en büyük isim" anlamında bir tabirdir. Terim olarak Allah'ın en güzel isimleri içerisinde yer alan ismi için kullanılmıştır.Hadislerde İsm-i âzamla yapılan duaların kabul edileceği belirtilmiştir.Hz. Peygamber (s.a.v), Allah'ın en büyük isminin hangisi olduğunu kesin olarak belirtmemiş ancak bazı ipuçları ve işaretler vermiştir. Konu ile ilgili hadislerin bir kısmında Allah ismi, bir kısmında ise rahmân, rahîm (esirgeyen, bağışlayan) gibi isimler Allah'ın en büyük ismi olarak belirtilmektedir.

c. Esmâ-i Hüsnâ

İsmin çoğulu olan **esmâ** ile "en güzel" anlamındaki **hüsnâ** kelimelerinden oluşan **esmâ-i hüsnâ,** Allah'ın en güzel isimleri demektir. Sadece Kur'an'da geçen ilâhî isimler yüzden fazladır. Ayrıca hadislerde Allah'a nispet edilen başka isimler de vardır. Esmâ-i hüsnâ terkibinin, geniş anlamıyla bunların hepsini kapsamakla birlikte terim olarak daha çok yüce Allah'ın doksan dokuz ismini içerdiği kabul edilmektedir.

2- Allah'ın Sıfatları

İslam dini, kişiye telkin ettiği yaratıcının zihinle bilinmesinin yanında O'na gönülden bağlanılmasını da ister. Birçok ayette imanla birlikte "amel-i sâlih" gibi geniş kapsamlı bir kavramla zikredilen ve kişinin gönül dünyasında en değerli tezahürünü oluşturan ibadetin bilinmeyen bir Tanrıya yapılması mümkün değildir. Şu hâlde dinin inanılmasını ve ibadet edilmesini istediği yüce yaratıcının kesin bir şekilde bilinmesi gerekir. Ancak Allah, sıfatlarıyla bilinir, sıfatları bilinmeden, Allah bilinemez. Allah'ın sıfatları iki kısımdır. Bunlar; zâtî ve sübûtî sıfatlarıdır.

a. Zâtî Sıfatlar

Allah'ın zâtıyla birlikte olan, O'ndan ayrı kabul edilmeyen sıfatlardır. Bunlara "selbî sıfatlar" da denir. Zâtî sıfatlar acz, eksiklik ve yaratılmışlık gibi ulûhiyete nispet edilmesi mümkün olmayan kavramlardır. Buna göre zâtî sıfatlar Allah'ın ne olmadığını anlatan sıfatlardır. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın birliğini, ortağı ve benzerinin bulunmadığını yaratılmışlık belirtilerinden münezzeh olduğunu ifade eden birçok ayet vardır. Kur'an'daki, "**Hiçbir şey O'nun benzeri değildir.**"(Şûrâ, 42/11) ayet-i kerimesi bütün âlimler tarafından tenzih için esas kabul edilmiş ve bu ayetin ışığında Müslümanlar arasında birliği sağlamak amacıyla zatî sıfatları şöyle sıralamışlardır:

1) Vücûd: "Var olmak" demektir. Allah vardır, varlığı başkasından değil, zâtının gereğidir, varlığı zorunludur. Varlığın zıddı olan yokluk, Allah hakkında düşünülemez. Bütün varlıkları yoktan var eden ve kendi varlığı başka bir varlığa muhtaç olmayan Allah Teâlâ hazretleridir.

2) Kıdem: "Varlığının başlangıcı olmamak" demektir. Allah Teâlâ'nın varlığının başlangıcı yoktur. O kadîm'dir ve ezelî'dir; geçmişe doğru ne kadar gidilirse gidilsin Allah'ın var olmadığı bir zaman düşünülemez. Sonradan var olan her şeyin varlığının bir başlangıcı vardır. Çünkü önce yok iken sonradan olmuştur. Fakat Allah Teâlâ böyle değildir. Esasen, zaman, mekân ve her şey Allah'ın yaratmasıyla olmuştur. Dolayısıyla kadîm olmak O'nun zâtî sıfatlarındandır. Bunun zıddı olan sonradan olma, Allah hakkında düşünülemez.

3) Bekâ: "Varlığının sonu olmamak" demektir. Allah Teâlâ bâkîdir, varlığının sonu yoktur. Bütün varlıklar sonradan var olmuşlardır, bir süre sonra yine yok olacaklardır. Fakat Allah Teâlâ böyle değildir. O'nun varlığının başlangıcı olmadığı gibi varlığının sonu da yoktur.

4) Vahdâniyyet: "Bir olmak, ortağı olmayan" demektir. Allah birdir, zâtında, sıfatlarında, işlerinde bir olup, eşi, benzeri ve ortağı yoktur. Her şeyi yaratan yalnız kendisi olup, O'ndan başka yaratıcı olmadığı için işlerinde de tektir. Dolayısıyla Allah'ın birliğine iman etmek demek, "yaratan, rızık veren, besleyip büyüten yalnız Allah Teâlâ olduğuna ve bununla beraber O'ndan başka ibadete lâyık bir Tanrı olmayıp ibadetin de yalnız O'na yapılabileceğine iman etmek" demektir. Kur'an'da şöyle buyrulur: "**De ki: O, Allah'tır, tektir.**" (İhlâs, 112/1)

5) Muhâlefetünli'l-havâdis: "Yaratılmışlara benzememe" demektir. Allah Teâlâ zâtında ve sıfatlarında hiçbir şeye benzemez, hiçbir şey de O'na benzemez. Biz nasıl düşünürsek düşünelim, O, bizim düşündüklerimizden, hatır ve hayâlimizden geçen şekillerin hiçbirine benzemez. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur: "**O'nun benzeri hiçbir şey yoktur.**" (Şûrâ, 42/11)

6) Kıyâm binefsihî: "Varlığı kendisinden olmak, var olmak için başka bir varlığa muhtaç olmamak" demektir. Allah'ın varlığı kendi zâtının gereğidir; var olmak için başka bir yaratıcıya muhtaç değildir. Oysa bu âlemde ne varsa hepsi varlığında ve varlığının devam etmesinde kendilerinden başka bir varlığa muhtaçtır.

b. Subûtî Sıfatlar

Subûtî sıfatlar, Allah'ın hangi nitelik ve özelliklere sahip olduğunu anlatan ve varlığı zorunlu olan ve kemâl ifade eden sıfatlardır. Allah'ın var olduğunu kabul eden kişi, Allah'ın o sıfatlarla muttasıf olduğunu kabul eder. Çünkü Allah onlarsız düşünülemez. Bu sıfatlar, Allah

hakkında vâcip sıfatlardır. Subûtî sıfatlar sekiz tane olup şunlardır:

1) Hayat: "Diri ve canlı olmak" demektir ki, Allah'ın diri ve canlı olmasıdır. Allah'ın diri oluşu kendindendir, O ölümlü değildir. Bu konu Kur'an'da şöyle açıklanır: "**O daima diridir. O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur.**" (Mü'min, 40/65)

2) İlim: "Bilmek" demektir. Allah görünen ve görünmeyen âlemi, yerde ve göklerde olup bitenleri, geçmişi, şu ânki hâli ve geleceği, canlı ve cansız bütün varlıkları, küçük ve büyük her şeyi bilir. "**Allah göklerin ve yerin bütün gizliliklerini bilir. O göğüslerin özünü bilendir.**" (Fâtır, 35/38)

3) Semî': "İşitmek" demektir. Allah gizli veya âşikâr, iyi veya kötü insanların bütün konuşmalarını ve sözlerini hatta fısıltılarını işitir, dua ve niyâzlarını duyar. Allah'ın işitmesi, vasıtasız ve sınırsızdır. İnsanlar ise kulak vasıtasıyla ve sadece belli sesleri duyabilirler. İnsan nerede ne söylerse söylesin, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey konuşsa Allah o konuşulanları duyar, işitir. Şu ayet bu konuyu açıklar: "**Yoksa biz onların sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmez miyiz sanıyorlar?**" (Zuhruf, 43/80)

4) Basar: "Görmek" demektir. Allah'ın görmesi, vasıtasız ve sınırsızdır. Allah küçük, büyük, aydınlıkta ve karanlıkta, vasıtasız ve sınırsız olarak her şeyi görür. İnsanlar ne yaparlarsa yapsınlar, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey yapsalar Allah onları görür: "**Nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görendir.**" (Hadîd, 57/4)

5) İrade: "Dilemek" demektir. Allah'ın, bir şeyin olup olmamasını; şöyle veya böyle olmasını dilemesi ve dilediği gibi yapmasıdır. Dünyada var olan her şey Allah'ın dilemesi ile var olmuştur. O'nun dilediği zaman da yok olacaktır. Çünkü O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz.

6) Kudret: "Gücü yetmek" demektir. Allah güçlü, kuvvetli, istediğini istediği gibi yapandır. Allah'ın gücü ve kudreti sonsuz ve sınırsızdır. Allah'ın her şeye gücü yeter, O'nun gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. O, mutlak güç sahibidir. Kur'an'da bu husus şöyle açıklanır: "**Gerçekten Allah'ın her şeye gücü yeter.**" (Bakara, 2/20, 106)

7) Kelâm: "Söylemek ve konuşmak" demektir. Allah Teâlâ'nın harf ve sese ihtiyacı olmadan konuşmasıdır. İnsanlara konuşma yeteneğini veren Allah'tır. Allah; peygamberleriyle ya doğrudan, ya elçi vasıtasıyla veya vahiy yoluyla konuşmuştur. "**Allah insanlara ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder.**" (Şûrâ, 42/51)

8) Tekvîn: "Yaratmak, yok olanı yokluktan varlığa çıkarmak" demektir. Allah yaratan, varlıkları örneği olmadan îcat eden, var edendir. İslam bilginleri, Allah'ın rızık vermesi, yaratması, canları alması, yağmur yağdırması, otları bitirmesi, sebze ve meyveleri var etmesi gibi fiilî sıfatlarının tamamını bu sıfat ile ifade etmişlerdir.

Yaratmak Allah'a mahsustur. Yerleri, gökleri, gezegenleri, yıldızları, havayı, suyu, toprağı, insanları, hayvanları, bitkileri kısaca her şeyi yoktan var eden ve yaratmaya devam eden O'dur. Allah tek yaratıcıdır. O'ndan başka yaratıcı yoktur.

B. Meleklere İman

Meleklere iman, imanın altı esasından ikincisidir. Dolayısıyla her Müslümanın meleklere inanması farzdır. Meleklere inanmayan insan, iman etmiş olmaz çünkü onların varlığı ayetle sabittir. Meleklere inanmanın farz olduğu Kur'an-ı Kerim'de şu ayetlerle bildirilir: "**İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz** (den ibaret) **değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere... iman etmenizdir.**" (Bakara, 2/177)

Hz. Peygamber (s.a.v) de meşhur Cibrîl hadisinde, iman nedir diye soran kişiye, "**İman; Allah'a, meleklerine… inanmaktır**"[7] şeklinde cevap vererek, meleklere inanmanın, imanın gereği olduğunu ifade etmiştir. Melekler yaratılışları itibarıyla birtakım özelliklere sahiptirler. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Melekler, nurdan yaratılmış, nurânî ve ruhânî varlıklardır. Onlarda; yemek, içmek, erkeklik, dişilik, evlenmek, uyumak, gençlik ve ihtiyarlık gibi insanlara ait özelliklerden hiçbiri yoktur. Allah Rasûlü (s.a.v), "**…melekler nurdan yaratılmıştır.**" (Müslim, Zühd, 60) buyurarak meleklerin yaratılışını açıklamıştır.

2- Melekler daima Allah'a ibadet ve tesbih ederler, devamlı Allah'ın emirlerini yerine getirirler. Allah Teâlâ: "**Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler.**" (Nahl, 16/49, 50) ayetiyle meleklerin emrolunandan başka bir şey yapmadıklarını bildirmektedir.

3- Melekler bir anda Allah'ın emrettiği bir mekândan diğer mekâna intikal edecek, hatta yerleri ve gökleri dolaşacak kabiliyette yaratılmışlardır.

Ayet ve hadislerde Meleklerin sayısı belirtilmemekle birlikte, görevleri ile ilgili açıklamalar vardır. Melekler görevleri açısından şu gruplara ayrılırlar:

1- Büyük Melekler ve Görevleri:

a. Cebrâîl: Dört büyük melekten birisi olup, peygamberlere vahiy getirmekle görevlidir. Kur'an-ı Kerim'de Cebrâîl (a.s)'den şöyle söz edilir: "**Uyarıcılardan olasın diye, onu (Kur'an'ı) güvenilir rûh** (Cebrâîl) **senin kalbine apaçık Arapça bir dil ile indirmiştir..**" (Şuarâ, 26/193-195)

Cebrâil (a.s) dünyada ve ahirette Allah ile kul arasında elçidir. Hem meleklere hem peygamberlere ilâhî emirleri tebliğ eder, bu sebeple de Allah ile vasıtasız konuşur.

b. Azrâil: Görevi ölüm sırasında canlıların ruhunu almak olduğu için Kur'an ve sahih hadis kitaplarında bu meleğin ismi **melekü'l-mevt** (ölüm meleği) olarak geçer. Onun canları alma görevi Kur'an'da şöyle bildirilir: "**De ki: Size vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak, sonra da Rabbinize döndürüleceksiniz.**" (Secde, 32/11) Her insanın canını almakla görevli bir ölüm meleği vardır. Azrâîl, bu meleklerin başı ve en büyüğüdür.

c. İsrâfîl: Dört büyük melekten biri olup, Allah'ın emri ile kıyamet kopacağı zaman ve yeniden diriliş için sûra üflemekle görevlendirilmiştir. İsrâfîl (a.s) sûra iki defa üfleyecektir. Birinci defa üfürdüğünde, göklerde ve yerde bulunan her şey yok olacaktır. Bu durum Kur'an'da şöyle açıklanır: "**Sûr'a bir defa üflendiği, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpılıpdarmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur** (kıyamet kopar)." (Hâkka, 69/13-15) İkinci defa üfürdüğünde, bütün insanlar tekrar dirilecek ve mahşer yerinde toplanmak üzere sevk edileceklerdir. "**Nihayet sûr'a üfürülecek, bir de bakarsın ki,**

7 Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1

onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler." (Yâsîn, 36/51)

d. Mîkâil: Dört büyük melekten biri de Mîkâil dir.Bu melek, tabiat olaylarını düzenlemekle görevlendirilmiştir; yağmur, rüzgâr, mevsimlerin oluşması, ekinlerin bitmesi ve yaratıkların rızıklarını idare etmek gibi görevler Mikâil (a.s)'in görevidir.

2- Kirâmen Kâtibîn Melekleri (Yazıcı Melekler):

Kirâmen kâtibîn, insanın sağında ve solunda bulunan iki meleğin adıdır. Sağdaki melek iyi iş ve davranışları, soldaki ise kötü iş ve davranışları yazmakla görevlidir. Hafaza melekleri adı da verilen bu melekler kıyamet günü hesap sırasında yapılan işlere şahitlik de edeceklerdir. Bu melekler ile ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: **"Sağında ve solunda oturan iki melek yaptıklarınızı yazmaktadır. İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında hazır bir gözetleyici bulunmasın."** (Kâf, 50/17, 18)

3- Cin ve Şeytan

Cin, duyu organlarıyla algılanamayan, çeşitli şekillere girebilen; ateşten yaratılmış ve manevi varlıklara verilen addır. Cinlerin atalarına **Cân** adı verilir**. Gûl** ve **İfrît** gibi çeşitli türlerden oluştuğu kabul edilen cinler eski Araplarda bazen **Hin** kelimesiyle de ifade edilmiştir. Farsçadaki ismi **Perîdir**. İnsanlar topraktan, melekler nurdan ve cinler de ateşten yaratılmışlardır.Yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "**Andolsun biz insanı, kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık. Cinleri de daha önce, zehirli ateşten yarattık.**" (Hicr, 15/26, 27) Bu ayet aynı zamanda cinlerin insanlardan önce yaratıldığını da bildirmektedir.

Cinler, duyu organlarıyla algılanamayan varlıklar olduğu için, onlar hakkında tek bilgi kaynağı vahiydir. Kur'an-ı Kerim'de müstakil bir sure olan Cin suresi cinleri anlatır. Kur'an ve hadislerde cinlerle ilgili verilen bilgiler bizim için yeterlidir. Biz onları gözlerimizle göremeyiz çünkü gözlerimiz, ruhanî ve latîf varlıkları görme yeteneğinde yaratılmamıştır.

Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilere göre cinler de insanlar gibi Allah'a kulluk etmeleri için yaratılmış varlıklardır. Dolayısıyla inanmak ve ilâhî emirlere itaat etmekle yükümlüdürler. Bu nedenle Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.**" (Zâriyât, 51/56) Cinlerin inanç bakımından mümin, kâfir, itaatkâr ve âsî olanları vardır. Allah'a itaat edip iyi amel işleyenler cennete, Allah'a âsi olup kötü amel işleyenler de cehenneme gireceklerdir. Yüce Allah şöyle bildirir: "(Cinler şöyle derler): **Kuşkusuz içimizde Müslüman olanlar da var, hak yoldan sapanlar da var. Kim Müslüman olursa, işte onlar doğruyu arayıp bulmuşlardır. Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır.**" (Cin, 72/14, 15)

Cinler insanlar gibi yerler, içerler, erkeklik ve dişilikleri vardır, doğar, büyür, evlenir, çoğalır ve ölürler. Ancak onların ömrü insanlarınkine nispetle daha uzundur. Cinler insanlara nispetle daha üstün bir güce sahiptirler. Mesela; kısa sürede uzun mesafeleri katedebilirler. Hz. Süleyman Sebe Melîkesinin tahtını getirtmek istediğinde cinlerden birinin, o, henüz yerinden kalkmadan tahtı getirebileceğini söylemesi (Neml, 27/39) bunu göstermektedir. Binaenaleyh bazı cinler Hz. Süleyman'ın emrine girerek ordusunda hizmet görmüşler ve ağır hizmetlerde

Ayet ve Hadisler Işığında

MÜSLÜMANIN YOL HARİTASI

Mehmet Kızılkaya
Emekli Müftü

Değerli Okurumuz,
Ömrünü insanlığa faydalı olmak için gece-gündüz çalışarak din hizmetlerinde geçiren Emekli Müftü Mehmet Kızılkaya Hocamız; İzmir'in Konak ve İstanbul'un Fatih ilçeleri gibi birçok ilçe ile Mardin gibi farklı sosyo-kültürel yapıya sahip bölgelerde müftülük yapmış, Avrupa ülkelerinde ülkemiz adına Din Ataşeliği görevlerinde bulunmuştur. Buralarda her türlü sosyal ve kültürel farklılıklarımızın, teknolojik gelişmelerin ve bilgi eksikliklerinin getirdiği dini ve ahlaki problemlerin çözümünde yüce dinimizin prensipleri ve büyük İslam Âlimlerinin tavsiyelerini de dikkate alarak hareket etmiş, fetvalar vermiştir.

Bu kitapta bulunan bazı farklı konular:

- Avrupa'da veya daha genel anlamıyla anavatanlarından uzakta yaşayanların dini konulardaki sorularına cevaplar
- Teknolojik gelişmelerin bireysel, aile ve iş hayatımızda çok ciddi değişimlere sebep olduğu sosyal medya mecralarının kullanımına dair tavsiyeler
- Zaman zaman yaşamış olduğumuz deprem gibi tabii afetler karşısında ortaya çıkan veya çıkacak olan farklı problemlere dair sorulara faklı çözüm önerileri yer almaktadır.

Bu kitaptaki bilgilerin; dünya hayatınızı Cennete çevirmesine, ahiret hayatınızda da gerçek Cennete kavuşmanıza vesile olmasını diliyoruz.

Hayat Yayınları

www.hayatyayinlari.com
9 786051 514185
twitter.com/hayatyayinlari
facebook.com/hayatyayinlari
Instagram.com/hayatyayinlari

MÜSLÜMANIN YOL HARİTASI
Emekli Müftü